

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA**

INDRĖ SMIRINENKAITĖ

**NACIONALINIŲ BIUDŽETŲ IŠLAIDŲ STRUKTŪRA
BEI JOS DINAMIKA EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE**
Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
doc. dr. M. Strumskis**

VILNIUS, 2013

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

NACIONALINIŲ BIUDŽETŲ IŠLAIDŲ STRUKTŪRA
BEI JOS DINAMIKA EUROPOS SĄJUNGOS ŠALYSE

Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N30005

Konsultantas

Vadovas

doc. dr. M. Strumskis

2013 04

Recenzentas

Atliko

FVmis1-01 gr. stud.

Indrė Smirinenkaitė

2013 04 12

VILNIUS, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	7
1. BENDRIEJI BIUDŽETO IŠLAIDŲ KLASIFIKAVIMO IR PRISTATYMO BRUOŽAI.....	9
1.1. Nacionalinio biudžeto svarba	9
1.2. Klasifikavimo sistemos svarba.....	10
1.3. Išlaidų pristatymas biudžete	15
2. METINIS BIUDŽETO SUDARYMO PROCESAS IR TVIRTINIMAS TIRIAMOSE ŠALYSE... 17	
2.1. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Danijoje.....	17
2.2. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Estijoje	19
2.3. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Nyderlanduose	21
2.4. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Suomijoje	23
2.5. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Švedijoje	25
2.6. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūros bei jos dinamikos tiriamose šalyse, palyginamosios analizės įvertinimo metodai	32
3. NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STRUKTŪROS BEI JOS DINAMIKOS TIRIAMOSE ŠALYSE VERTINIMAS	33
3.1. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Danijoje	33
3.2. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Estijoje.....	35
3.3. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Nyderlanduose	36
3.4. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Suomijoje.....	38
3.5. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Švedijoje.....	40
4. NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STRUKTŪROS BEI JOS DINAMIKOS TIRIAMOSE ŠALYSE LYGINAMOJI ANALIZĖ.....	43
IŠVADOS IR SIŪLYMAI.....	50
LITERATŪRA.....	53
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	55
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	57
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	59
PRIEDAI.....	61

PRIEDAI

1 priedas. Danijos nacionalinio biudžeto išlaidų statistinė informacija	62
2 priedas. Estijos nacionalinio biudžeto išlaidų statistinė informacija	64
3 priedas. Nyderlandų nacionalinio biudžeto išlaidų statistinė informacija	66
4 priedas. Suomijos nacionalinio biudžeto išlaidų statistinė informacija	68
5 priedas. Švedijos nacionalinio biudžeto išlaidų statistinė informacija	70
6 priedas. Tiriamų šalių lyginamosios analizės duomenys	72

LENTELĖS

1 lentelė. COFOG skirstymas pagal pozicijas ir grupes	11
2 lentelė. Funkcinė ir ekonominė išlaidų klasifikacija	12
3 lentelė. Nacionalinio biudžeto rengimo procesas Danijoje, Estijoje, Nyderlanduose, Suomijoje ir Švedijoje	27
4 lentelė. Prioritetinės tiriamų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų sritys	42
5 lentelė. BVP pokyčių įtaka šalių nacionalinių biudžetų prioritetinėms išlaidų sritims	49

PAVEIKSLAI

1 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)	33
2 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)	34
3 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)	34
4 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)	35
5 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)	35
6 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)	36
7 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)	37
8 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)	37
9 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)	38
10 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)	39
11 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)	39
12 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)	40
13 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)	40
14 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)	41
15 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)	41
16 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos tiriamose šalyse (mln. eurų)	43
17 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)	43
18 paveikslas. Socialinės apsaugos išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)	44
19 paveikslas. Sveikatos išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)	45
20 paveikslas. Švietimo išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)	45
21 paveikslas. Gynybos išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)	46
22 paveikslas. Bendrasis vidaus produktas tiriamose šalyse (mln. eurų)	46
23 paveikslas. BVP apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)	47
24 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis BVP (proc.)	47
25 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis BVP (proc.)	48
26 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalies nuo BVP apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)	48

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Biudžetas yra pagrindinis ir pats svarbiausias kiekvienos šalies vyriausybės dokumentas ekonominiu, politiniu ir valdymo aspektais. Jame yra paskirstoma reikšminga šalies bendrojo vidaus produkto dalis, taip pat biudžete šalies vyriausybės nustato konkrečius savo politikos prioritetus paskirstydamos biudžeto lėšas. Be to, jame yra nustatomi svarbiausi ministerijų, agentūrų ir kitų valdžios institucijų veiklos aspektai.

Valstybės prisiimtoms funkcijoms vykdyti nuolat reikia nemažai lėšų, todėl valstybė ir biudžetas – neatsiejami dalykai. Nacionalinio biudžeto sudarymas ir vykdymas yra vienas iš reikšmingiausių valstybės valdymo blokų ir tai lemia nuolatinį valstybių vyriausybių, specialistų, mokslininkų ir kitų įvairiausių visuomenės sluoksnių dėmesį šiai sričiai. Svarbiausi politikų, mokslininkų ir praktikų diskusijų objektai yra tokie: kokia nacionalinio produkto dalis turėtų būti perskirstoma per biudžetą, kaip paskirstyti biudžeto lėšas, kaip efektyviau panaudoti biudžeto lėšas (Bivainis ir Butkevičius, 2002, p. 20)?

Ekspertų teigimu, yra išskiriami trys pagrindiniai biudžeto sudarymo tikslai:

- užtikrinti, kad vyriausybė neišleistų daugiau, negu reikalinga politikos tikslams pasiekti;
- paskirstyti ir perskirstyti lėšas atsižvelgiant į vyriausybės prioritetų pokyčius;
- skatinti veiklos efektyvumą naudojant biudžeto išteklius programoms įgyvendinti ir paslaugoms teikti.

Svarbu, kad šie trys tikslai būtų pasiekti laikantis skaidrumo ir atskaitingumo principų.

Tyrimo metu bus atliekama pasirinktų Europos Sąjungos šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros ir bei jos dinamikos analizė, siekiant įvertinti, kaip nacionalinio biudžeto išlaidos yra paskirstomos pasirinktose šalyse, kaip keičiasi ši struktūra tam tikru laikotarpiu, bei palyginti, ar skirtingose šalyse yra panašumų skirstant biudžeto lėšas. Tyrimo aktualumas grindžiamas tuo, kad trūksta tokios analizės mokslinėje literatūroje, be to, labai naudinga įvertinti, ar ir kaip tam tikrose šalyse kito išlaidų struktūra 2008-2009 m. pasaulio ekonominės krizės metais ir po jos, kadangi išlaidų struktūros dinamikos vertinimas bus atliekamas remiantis 2007-2011 m. duomenimis.

Tyrimo metu bus atliekama penkių Europos Sąjungos šalių – Danijos, Estijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos – nacionalinių biudžetų išlaidų analizė.

Tyrimo problema. Šiame tyrime keliamos dvi pagrindinės problemos:

1. Į kokių žmonių interesus yra orientuoti šalių nacionaliniai biudžetai? Kodėl jie tokie?
2. Kokie yra pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros pokyčiai 2007-2011 m.? Kokios šių pokyčių priežastys?

Tyrimo objektas – Danijos, Estijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos 2007-2011 m. nacionalinių biudžetų išlaidos.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti Danijos, Estijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos nacionalinių biudžetų išlaidų struktūrą bei jos dinamiką 2007-2011 m. laikotarpiu ir nustatyti valstybių prioritetines finansavimo sritis bei išlaidų struktūros pokyčių priežastis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti pagrindinius nacionalinio biudžeto išlaidų klasifikavimo ir jų pristatymo parlamentui bruožus, siekiant nustatyti išlaidų klasifikavimo svarbą.
2. Įvertinti pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų rengimo ir tvirtinimo praktiką, siekiant nustatyti, kaip valstybėse yra paskirstomi asignavimai prioritetinėms sritims.
3. Išanalizuoti pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūrą bei jos dinamiką 2007-2011 m. laikotarpiu, siekiant nustatyti prioritetines valstybių finansavimo sritis.
4. Atlikti nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamąją analizę tarp pasirinktų šalių, siekiant nustatyti prioritetinių sričių finansavimo kitimo tempus valstybėse ir kitimo priežastis.

Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti buvo pasirinkti šie metodai:

1. Mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė.
2. Statistinė duomenų analizė.
3. Lyginamoji duomenų analizė.

Tyrimo naujumas ir reikšmingumas. Tyrimo metu bus atlikta pasirinktų Europos Sąjungos šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros ir bei jos dinamikos analizė, siekiant įvertinti, kaip nacionalinio biudžeto išlaidos yra paskirstomos pasirinktose šalyse, kaip keičiasi ši struktūra tam tikru laikotarpiu, bei palyginti, ar skirtingose šalyse yra panašumų skirstant biudžeto lėšas. Tyrimo reikšmingumas grindžiamas tuo, kad trūksta tokios analizės mokslinėje literatūroje, be to, bus įvertinta, ar ir kaip tam tikrose šalyse kito išlaidų struktūra „krizės metais“ ir po jos, kadangi išlaidų struktūros dinamikos vertinimas bus atliktas remiantis 2007-2011 m. duomenimis.

Darbo struktūra. Visą darbą sudaro keturi skyriai. Pirmajame skyriuje pristatomi pagrindiniai reikalavimai išlaidų klasifikacijai ir pristatymui nacionaliniame biudžete. Antrame skyriuje pateikta įvertinta pasirinktų šalių nacionalinio biudžeto rengimo ir tvirtinimo praktika, siekiant nustatyti, kaip valstybėse yra paskirstomi asignavimai prioritetinėms sritims. Trečiame skyriuje išanalizuota pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūra bei įvertinti pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros pokyčiai 2007-2011 m. laikotarpiu. Ketvirtame skyriuje atlikta nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamoji analizė tarp pasirinktų šalių.

1. BENDRIEJI BIUDŽETO IŠLAIDŲ KLASIFIKAVIMO IR PRISTATYMO BRUOŽAI

Šiame skyriuje pristatomi pagrindiniai reikalavimai išlaidų klasifikacijai ir pristatymui nacionaliniame biudžete, kadangi išlaidos yra laikomos esminiu biudžeto ir apskritai visos politikos formavimo elementu.

1.1. Nacionalinio biudžeto svarba

Biudžetas yra svarbiausias valstybės finansinis dokumentas, kuriuo paskirstomi valstybės finansiniai ištekliai pagal funkcinę, ekonominę, programinę ir kitas klasifikacijas. Kartu tai ne tik finansinis, bet ir politinis dokumentas, nes būtent jis sudaro prielaidas vykdyti valstybės funkcijas. Biudžeto struktūra ne tik rodo tam tikrą politinę orientaciją, bet ir yra vienas iš reikšmingiausių veiksnių vienokiam ar kitokiam politiniam kryptingumui gilinti. Biudžetui tenka ir daugiau vaidmenų. Iš jų paminėtini tokie svarbiausi: pajamų perskirstymo; socialinio aprūpinimo; ūkio plėtros; ekonomikos stabilizavimo; kontrolės ir visuomenės informavimo.

Valstybės išlaidų valdymas, kuris įgyvendinamas per biudžeto sudarymą ir vykdymą, aprėpia tokius tris kompleksinius uždavinius: fiskalinės darnos siekimas, racionalus finansinių išteklių paskirstymas, efektyvus finansinių išteklių panaudojimas. Šiuo požiūriu biudžetas yra priemonė siekiamiems tikslams planuoti, organizuoti ir įgyvendinti (Bivainis ir Butkevičius, 2002, p. 21).

Planuojant nacionalinių biudžetą rekomenduojama laikytis tam tikrų išlaidų daliai keliamų reikalavimų, tokių kaip:

1. Valstybės funkcijų atlikimas. Efektyviam valstybės funkcijų atlikimui užtikrinti turi būti skiriamas pakankamas finansinių lėšų kiekis. Be to, būtina atsižvelgti ir į tai, kad valstybės funkcijos pasižymi dinamiškumu.

2. Balansas. Tai siekis, kad biudžeto išlaidos neviršytų pajamų. Nors praktikoje tai pasitaiko retai ir daugelio valstybių biudžetas yra deficitinis, tačiau visos be išimties valstybės stengiasi įvairiomis priemonėmis kuo labiau sumažinti biudžeto deficitą.

3. Realumas. Nors nėra nustatytų jokių formalių reikalavimų šio principo įgyvendinimui, tačiau valstybės reikalauja, kad biudžeto pajamos ir išlaidos būtų planuojamos realiai. Tai ypač sunkiai, dažnai įvairiomis prognozėmis, kurios ateityje pasikeičia, remiantis įgyvendinamas reikalavimas.

4. Išsamumas. Tai siekis, kad viename biudžete, viename dokumente būtų atspindėtos visos šalies pajamos ir išlaidos.

5. Taupumas. Tai taupus valstybės lėšų panaudojimas. Toks reikalavimas atrodo turėtų būti ir taip aiškus bei logiškas, tačiau praktikoje visos šalies vyriausybės kaltinamos netaupumu ir lėšų švaistymu, neadekvačiu jų panaudojimu.

6. Efektyvumas. Tai reikalavimas, kuriuo siekiama mažiausiomis sąnaudomis pasiekti geriausių rezultatų. Tačiau realybėje tokį reikalavimą įgyvendinti sudėtinga dėl ribotų valstybės galimybių, tokių kaip darbuotojų kvalifikacija, reikalingos darbo sąnaudos, informacija, sudėtingi ekonominiai matematiniai metodai, programinė įranga ir kt.

7. Skaidrumas. Tai duomenų ir informacijos, pateiktos biudžete, tikslumas ir aiškumas, konkretumas ir teisingumas, pagrįstas įvairiais skaičiavimais ar pan.

8. Viešumas. Tai reikalavimas paskelbti biudžeto projektą visuomenės informavimo priemonėmis prieš jį tvirtinant. Šis reikalavimas taikomas daugelyje šalių, kurios susiduria su tokia problema kaip nepakankamas visuomenės aktyvumas biudžeto formavime, visuomenės narių neįsitraukimas į jo svarstymus (Bivainis, Butkevičius, 2002).

1.2. Klasifikavimo sistemos svarba

Klasifikuoti išlaidas svarbu dėl keleto priežasčių: visų pirma, dėl bendrosios valstybės politikos formavimo ir turimų išteklių paskirstymo tarp sektorių; antra, dėl išlaidų paskirstymo atitikties įstatyminei bazei; trečia, dėl galimybės atlikti politikos apžvalgą ir veiklos analizę ir galų gale, dėl kasdienių biudžeto administravimo veiklų.

Atsižvelgiant į išvardintas priežastis, pasirenkama ir atitinkama išlaidų klasifikavimo sistema. Atitikimas įstatyminei bazei paremtas išteklių panaudojimu, todėl šiuo atveju tinkamas sąnaudų administraciniam vienetui klasifikavimas; bendrosios valstybės politikos formavimas ir turimų išteklių paskirstymas tarp sektorių paremtas funkcinė ir programine išlaidų klasifikacija; siekiant efektyvios veiklos analizės, naudojama išlaidų klasifikacija, paremta programiniu išteklių paskirstymu, o bendrai fiskalinei kontrolei užtikrinti reikalinga ekonominė išlaidų klasifikacija, paremta aiškiais nedviprasmiškais sąvokomis, tokia kaip standartinė Valdžios sektoriaus finansų statistikos (toliau – VSF) klasifikacija, parengta Tarptautinio valiutos fondo.

Biudžeto išlaidos gali būti klasifikuojamos skirtingais būdais dėl skirtingų tikslų, tokių kaip pranešimų rengimas skirtingiems adresatams, atsižvelgiant į jų poreikius, biudžeto administravimo ir apskaitos veikla, biudžeto pristatymas parlamentui. Svarbu nepamiršti, kad apie biudžeto išlaidas turi būti pateikiama ataskaita ir pagal tarptautinę standartinę klasifikaciją, t.y. VSF. Tačiau ši klasifikacija skirta tik ataskaitos tikslams ir nėra skirta biudžeto sudarymo ir apskaitos klasifikavimui. VSF klasifikacija paremta tik ekonominiu ir funkcinu išlaidų paskirties požiūriu, tuo tarpu biudžeto išlaidų klasifikacija turi būti pagrindiniu politikos formavimo, biudžeto administravimo ir apskaitos įrankiu.

Viešosios išlaidos paprastai klasifikuojamos pagal šias kategorijas:

- funkcinė, istorinei politikos analizei;
- organizacinė, biudžeto administravimui ir apskaitai;

- fondų, biudžeto administravimui;
- ekonominė, statistinėms ataskaitoms ir bendrai fiskalinei kontrolei;
- eilutės arba objekto, atitikties kontrolei, vidaus valdymui;
- programinė, politikos formavimui ir veiklos apskaitai.

Jungtinių Tautų patvirtinta valdžios funkcijų klasifikacija (angl. COFOG). Funkcinė valstybės išlaidų klasifikacija nepriklauso nuo vyriausybės organizacinės struktūros ir yra skirta išteklių paskirstymo tarp sektorių analizei, istoriniams valstybės išlaidų paskirstymo tyrimams atlikti, skirtingų fiskalinių metų palyginamajai analizei atlikti.

Pagrindinis funkcinės klasifikacijos uždavinys – užtikrinti skirtingų šalių išlaidų palyginimą, nacionalinių ataskaitų rengimą atsižvelgiant į Nacionalinių ataskaitų sistemos metodologiją.

Šalys turėtų rengti viešas valstybės išlaidų paskirstymo ataskaitas pagal funkcinę klasifikaciją. Jos neturi būti labai detalios, bet turėtų apimti bent jau 10 pagrindinių COFOG pozicijų (1 lentelė).

1 lentelė. COFOG skirstymas pagal pozicijas ir grupes

<p>01. Bendrosios paslaugos visuomenei</p> <p>01.1 Įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžia, finansiniai ir fiskaliniai reikalai, užsienio reikalai</p> <p>01.2 Užsienio ekonominė pagalba</p> <p>01.3 Bendrosios paslaugos</p> <p>01.4 Pagrindiniai tyrimai</p> <p>01.5 Bendrosios tyrimų ir taikomosios veiklos paslaugos visuomenei</p> <p>01.6 Kitos, niekur kitur nepriskirtos, bendrosios paslaugos visuomenei</p> <p>01.7 Valstybės skolos sandoriai</p> <p>01.8 Bendrieji pervedimai tarp įvairių vyriausybės lygių</p>	<p>06. Būstas ir komunaliniai patogumai</p> <p>06.1 Būsto vystymas</p> <p>06.2 Komunalinių patogumų vystymas</p> <p>06.3 Vandentieka</p> <p>06.4 Gatvių apšvietimas</p> <p>06.5 Tyrimai ir taikomoji veikla būsto ir komunalinių Patogumų srityse</p> <p>06.6 Kitas, niekur kitur nepriskirtas būstas ir komunalinės paslaugos</p>
<p>02. Gynyba</p> <p>02.1 Karinė gynyba</p> <p>02.2 Civilinė gynyba</p> <p>02.3 Užsienio karinė pagalba</p> <p>02.4 Tyrimai ir taikomoji veikla gynybos srityje</p> <p>02.5 Kita, niekur kitur nepriskirta, gynyba</p>	<p>07. Sveikata</p> <p>07.1 Medicinos gaminiai, reikmenys ir įrenginiai</p> <p>07.2 Paslaugos ambulatoriniams pacientams</p> <p>07.3 Ligoninių paslaugos</p> <p>07.4 Visuomenės sveikatos priežiūros paslaugos</p> <p>07.5 Tyrimai ir taikomoji veikla sveikatos srityje</p> <p>07.6 Kitos, niekur kitur nepriskirtos, sveikatos</p>

	paslaugos
03. Viešoji tvarka ir saugumas 03.1 Policijos paslaugos 03.2 Priešgaisrinės apsaugos paslaugos 03.3 Teismai 03.4 Kalėjimai 03.5 Tyrimai ir taikomoji veikla viešosios tvarkos ir saugumo srityje 03.6 Kiti, niekur kitur nepriskirti, viešosios tvarkos ir saugumo reikalai	08. Poilsis, kultūra ir religija 08.1 Poilsio ir sporto paslaugos 08.2 Kultūros paslaugos 08.3 Transliavimo ir leidybos paslaugos 08.4 Religinių ir kitų bendruomenių paslaugos 08.5 Tyrimai ir taikomoji veikla poilsio, kultūros ir religijos srityse 08.6 Kiti, niekur kitur nepriskirti, poilsio, kultūros ir religijos reikalai bei paslaugos
04. Ekonomikos reikalai 04.1 Bendrieji ekonomikos, prekybos ir darbo reikalai 04.2 Žemės ūkis, miškininkystė, žvejyba ir medžioklė 04.3 Kuras ir energija 04.4 Kasyba, gamyba ir statyba 04.5 Transportas 04.6 Ryšiai 04.7 Kitos gamybos šakos 04.8 Tyrimų ir taikomosios veiklos ekonomikos reikalai 04.9 Kiti, niekur kitur nepriskirti, ekonomikos reikalai	09. Švietimas 09.1 Ikimokyklinis ir pradinis mokymas 09.2 Vidurinis mokymas 09.3 Aukštojo mokslo laipsnio nesuteikiantis 09.4 mokymas, baigus vidurinį mokymą (poantrinis ne tretinis) 09.4 Aukštasis (tretinis) mokslas 09.5 Švietimas, neskaidomas pagal lygmenis 09.6 Papildomos paslaugos švietimo sistemai 09.7 Tyrimai ir taikomoji veikla švietimo srityje 09.8 Kitas, niekur kitur nepriskirtas, švietimas
05. Aplinkos apsauga 05.1 Atliekų tvarkyba 05.2 Nutekamųjų vandenų tvarkyba 05.3 Užterštumo mažinimas 05.4 Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga 05.5 Tyrimai ir taikomoji veikla aplinkos apsaugos srityje 05.6 Kita, niekur kitur nepriskirta, aplinkos apsauga	10. Socialinė apsauga 10.1 Liga ir negalia 10.2 Senatvė 10.3 Išlikusieji 10.4 Šeima ir vaikai 10.5 Nedarbas 10.6 Būstas 10.7 Kitas, niekur kitur nepriskirtas, socialinis išskirtinumas 10.8 Tyrimai ir taikomoji veikla socialinės

	apsaugos srityje 10.9 Kita, niekur kitur nepriskirta, socialinė apsauga
--	--

Šaltinis: Allen, Tommasi, 2001, p.123

Ekonominė klasifikacija pagal VSF. Ekonominė išlaidų klasifikacija reikalinga biudžeto analizei ir makro fiskalinei politikai apibrėžti. Fiskalinės ir ekonominės analizės atlikimui būtina atskirti palūkanų apmokėjimą (išlaidų operacija) nuo paskolos gražinimo (finansavimo operacija) ir einamąsias išlaidas nuo kapitalo išlaidų.

Minimalus šaliai taikomas ekonominės klasifikacijos reikalavimas – atitikti VSF valstybės išlaidų ekonominę klasifikaciją.

Kryžminė išlaidų klasifikacija pagal funkcijas ir ekonominį principą yra naudinga biudžeto analizei atlikti. Tokios analizės duomenys rodo, kokiomis priemonėmis valdžia įgyvendina savo funkcijas. (2 lentelė).

2 lentelė. Funkcinė ir ekonominė išlaidų klasifikacija

Ekonominė klasifikacija / Funkcinė klasifikacija	Darbo užmokestis ir socialinis draudimas	Prekių ir paslaugų naudojimas	Pagrindinio kapitalo vartojimas	Skolų palūkanos	Kitos turto išlaidos	Subsidijos	Dotacijos	Socialinės išmokos (pašalpos)	Kapitalo pervedimo ir kitos išlaidos	Pagrindinio kapitalo įsigijimas	Finansinio turto įsigijimas
Bendrosios paslaugos visuomenei											
Gynyba											
Viešoji tvarka ir saugumas											
Ekonomikos reikalai											
Aplinkos apsauga											
Būstas ir komunaliniai patogumai											
Sveikata											
Poilsis, kultūra ir religija											
Švietimas											
Socialinė apsauga											

Šaltinis: Allen, Tommasi, 2001, p.124

Eilutės arba objekto klasifikacija. Sėkmingam biudžeto valdymui naudojama eilutės arba objekto klasifikacija, pagal kurią pirkimai yra grupuojami atsižvelgiant į biudžeto kontrolės ir stebėsenos kategorijas, tokias kaip personalo, kelionės, spausdinimo, nuosavybės nuomos ir kitos išlaidos.

Eilutės klasifikacija daugeliu atvejų yra panaši į ekonominę, tačiau kai kuriose šalyse turėtų būti peržiūrėta ir pertvarkyta taip, kad visiškai atitiktų VSF ekonominę klasifikaciją.

Organizacinė klasifikacija. Organizacinė išlaidų klasifikacija reikalinga siekiant nustatyti atsakomybę už pagrindines išlaidų kategorijas ir kasdieniam biudžeto administravimui. Valstybės išlaidos turi būti paskirstytos į skirtingus sektorius kiekvienai ministerijai, departamentui, agentūrai ar kitai vykdančiajai įstaigai. Organizacinėje klasifikacijoje išlaidos turi būti paskirstomos atsižvelgiant į įstaigų atsakomybę ir atskaitomybę biudžeto valdyme.

Programinė klasifikacija. Programinėje klasifikacijoje, priešingai nei COFOG, dėmesys kreipiamas į vyriausybės politikos tikslus ir kaip jie bus pasiekti. Programa paprastai susideda iš kelių veiklų ar projektų. Kai programa naudojama kaip biudžeto išlaidų klasifikacijos sistema ir visos išlaidos yra suskirstytos pagal programas, joms gali būti nustatyti tam tikri įgyvendinimo terminai. Nors tarp funkcinės ir programinės išlaidų struktūros ir organizacinės valdžios struktūros nėra sisteminio ryšio, tačiau siekiant užtikrinti sėkmingą biudžeto valdymą ir atskaitomybę būtina programinę išlaidų struktūrą parengti pagal organizacinę įstaigų atsakomybę. Išlaidų klasifikacija pagal programas naudinga siekiant identifikuoti ir išaiškinti politikos tikslus bei stebėti įgyvendinimą per veiklos rodiklius. Programinė klasifikacija užtikrina aiškesnę skaidrumą ir atskaitomybę.

Kitos klasifikacijos. Kitos biudžeto išlaidų klasifikacijos gali būti reikalingos tokiems tikslams kaip Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimas, išorės paskolų ir dotacijų valdymas pagal finansavimo šaltinius ir analogiškus fondus, biudžeto valdymas, kai parlamento nariai reikalauja informacijos apie išteklių paskirstymą pagal šalies teritorinius vienetus. Biudžeto valdymo informacinė sistema turi būti tokia lanksti, kad bet kuriuo metu į ją būtų galima integruoti naujus išlaidų klasifikacijos parametrus, kurių poreikio nebuvo kuriant sistemą.

Įgyvendinimo iššūkiai. Kalbant apie biudžeto valdymą, pagrindiniai išlaidų klasifikavimo iššūkiai yra šie:

- Asignavimų panaudojimo stebėseną (biudžetinė atskaitomybė). Siekiant užtikrinti stebėseną, būtina išlaidas rūšiuoti bent jau pagal organizacinę klasifikatorių, apimančių asignavimų valdytojų finansavimo dydį ir finansavimo šaltinius, taip pat ir pagal ekonominę – eilutės klasifikatorių.

- Biudžeto pristatymas Parlamentui. Šiuo atveju būtina aiškiai apibrėžti asignavimus, t.y. ministerijos biudžetas, programa šiam biudžetui įgyvendinti, konkretūs uždaviniai ir t.t.

- Biudžeto valdymas. Būtina apibrėžti, kokiame lygyje taikomos perskirstymo tarp biudžeto eilučių, reguliavimo sričių taisyklės (eilučių lygmenyje, ekonominių kategorijų, programų ar kt.).

1.3. Išlaidų pristatymas biudžete

Parlamentui pristatomame biudžete turi būti pateikta visa informacija, reikalinga įvertinti biudžetui ir fiskalinei šalies politikai. Asignavimų skaičius biudžete priklauso nuo daugybės rodiklių, tokių kaip perskirstymo tarp eilučių taisyklės, organizacinė vyriausybės struktūra, galios pasiskirstymas tarp parlamento ir vyriausybės. Didžiulis asignavimų skaičius biudžetą padaro nelankstų, tačiau vis dėlto jis turi būti pakankamai detalus, kad atspindėtų pagrindinius vyriausybės įsipareigojimus ir parlamentas galėtų juos svarstyti.

Labai svarbu biudžete nurodyti, kuris asignavimų valdytojas yra atsakingas už tam tikros eilutės ar programos valdymą ir įgyvendinimą, todėl išlaidos turi būti pristatomos pagal organizacinę klasifikaciją, t.y. pagal asignavimų priskyrimą ministerijoms ir jų padaliniams.

Jeigu išlaidos yra klasifikuojamos pagal programas, jos gali būti integruotos į organizacinę išlaidų klasifikaciją, nurodant kuris asignavimų valdytojas yra atsakingas už programos įgyvendinimą, arba pristatomos atskirai.

Bet kokiu atveju, rekomenduojama parlamentui pristatytas išlaidas palyginti su praėjusių finansinių metų išlaidomis.

Daugelyje šalių biudžetai yra pristatomi parlamentui atskirais priedais, pvz. plėtros biudžetas, socialinės apsaugos biudžetas ir kt. Tačiau toks fragmentuotas biudžeto pristatymas kelia įvairių problemų, todėl rekomenduojama parlamentui detaliam pristatyti kiekvienos ministerijos biudžetą.

Biudžeto pristatymas pagal funkcinę klasifikaciją turi apimti keleto metų išlaidų palyginimą. Funkcinis išlaidų palyginimas gerokai naudingesnis už organizacinę ar programinę, kadangi funkcinė išlaidų klasifikacija yra stabilesnė. Toks biudžeto išlaidų pristatymas turi turėti ir keletą apibendrinančių sakinių, pabrėžiančių paaiškinimus apie siekiamus tikslus ir rezultatus, atsižvelgiant į pagrindinius tos srities uždavinius ir funkcijas.

Kai kurios šalys atskirai rengia ir pristato kapitalo išlaidas ir einamąsias išlaidas. Toks pristatymas apsunkina išlaidų analizę pagal ministerijas, tačiau bet kuriuo atveju, aiškus kapitalo ir einamųjų išlaidų atskyrimas yra be galo svarbus politikos analizei ir efektyviam sprendimų priėmimui.

Užsienio paramos projektai dažnai apima ir kapitalo, ir einamąsias išlaidas. Todėl svarbu paramos projektus aiškiai išskirti biudžete, ypač tada, kai jie yra didelės vertės. Dėl šios priežasties šalyse, gaunančiose užsienio paramą, rekomenduojama į biudžeto priedus įtraukti paramos projektus, nurodant ir šalies kofinansavimo dydį. Šiuo atveju biudžeto dokumentacijoje turi būti nurodytas ir projekto paskolų, dotacijų sąrašas.

Nekyla abejonių dėl nacionalinio biudžeto svarbos, o šiuo atveju, dėl išlaidų dalies, pateikiamos biudžete. Pagal tai, kurioms sritims valstybės nacionaliniame biudžete paskirsto didžiausias asignavimų sumas, galime spręsti, kokie yra ir tos šalies prioritetai. Tam, kad nacionaliniame biudžete galėtume aiškiai išskirti valstybės prioritetus, būtina biudžeto asignavimus klasifikuoti, pasirenkant vieną iš pasaulio praktikoje egzistuojančių išlaidų klasifikavimo sistemų. Turbūt lengviausia prioritetingas sritis išskirti, naudojant valdžios funkcijų klasifikaciją (COFOG). Be to, COFOG klasifikacija ne tik parodo, kurioms valstybės funkcijoms atlikti skiriami didžiausi asignavimai, bet ir leidžia atlikti išlaidų struktūros ir dinamikos analizę istorinėje retrospektyvoje, palyginti skirtingų valstybių išlaidų struktūrą tam tikru laikotarpiu.

2. METINIS BIUDŽETO SUDARYMO PROCESAS IR TVIRTINIMAS TIRIAMOSE ŠALYSE

Prieš pradėdant analizuoti konkrečias pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūras, tikslinga susipažinti su nacionalinių biudžetų rengimo ir tvirtinimo procesu analizuojamose šalyse. Įvertinti, kaip Danijoje, Estijoje, Nyderlanduose, Suomijoje ir Švedijoje yra paskirstomi asignavimai prioritetinėms sritims. Šiame skyriuje analizuojamas nacionalinio biudžeto sudarymo procesas, vykstantis iki biudžeto projekto pateikimo Parlamentui ir Parlamento vaidmuo tvirtinant nacionalinį biudžetą.

2.1. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Danijoje

Išskyrus kelias svarbias nuostatas Konstitucijoje, teisiškai metinis biudžeto formavimo procesas labai menkai reglamentuotas. Danija apskritai neturi susisteminto biudžeto įstatymo. Nuostatos, kurios paprastai būna įtvirtintos tokiaime teisės akte, Danijoje yra pateikiamos Finansų ministerijos išleistame biudžeto gairių vadove.

Metinis biudžeto rengimo procesas prasideda sausio mėnesį, kai Finansų ministerija Vyriausybės Ekonomikos komitetui pristato biudžeto prioritetų memorandumo projektą. Tai trumpas dokumentas, kuriame yra nustatyta bendra išlaidų suma, reikalinga tikslams, numatytiems Vyriausybės programoje, pasiekti. Memorandume gali būti siūlomos kiekvienos sektorinės ministerijos išlaidų „lubos“, tačiau tokio pasiūlymo gali ir nebūti, kiekvienais metais būna vis kitaip. Memorandume pateikiama informacija apie svarbiausias politiškai jautriausias išlaidų paskirstymo problemas, nubrėžiami Vyriausybės derybų su vietine ir regionine valdžia tikslai, pateikiami pasiūlymai atlikti specialią analizę tam tikroms išlaidų programoms.

Memorandumo projektas keletą kartų yra svarstomas Vyriausybės Ekonomikos komitete ir specialiaame pusantros dienos trunkančiame uždarame visos Vyriausybės kabineto posėdyje. Vyriausybė biudžeto prioritetų memorandumą formaliai patvirtina vasario mėnesį. Po dviejų savaitių Finansų ministerija visoms sektorinėms ministerijoms siunčia pranešimą, kuriame pateikiama pagrindinių memorandumo aspektų santrauka ir nurodomas bendras išlaidų lygis kiekvienai ministerijai.

Pranešime ministerijoms taip pat nurodoma, kurioms išlaidų programoms bus atliekama speciali analizė. Tokios analizės Danijos biudžeto formavimo procese naudojamos jau ilgą laiką, nors kartais pasitaiko metų, kai tokios analizės ir neatliekamos. Specialios analizės dažniausiai atliekamos tais atvejais, kai tam tikroms išlaidų programoms yra numatoma atlikti tikslinius „apkarpymus“. Tokias analizes atlieka valstybės tarnautojai, atstovaujantys Finansų ministeriją ir tiesiogiai susijusią sektorinę

ministeriją. Tokios analizės atliekamos per gana trumpą laiką, pusantro mėnesio, kurių pabaigoje yra pateikiami konkretūs pasiūlymai arba galimų sprendimų komplektai.

Balandžio pabaigoje arba gegužės pradžioje sektorinės ministerijos Finansų ministerijai pateikia savo biudžetų projektus, kuriuose jau būna atsižvelgta į specialios analizės rezultatus. Biudžetų projektuose nurodytos išlaidų sumos turėtų sutapti su vasario mėnesį pateiktomis išlaidų „lubomis“, tačiau realybėje taip nutinka retai. Dažniausiai dėl to, kad ministerijos prisiekinėja, jog nepakitusios politikos vykdymo išlaidos yra didesnės, nei buvo manyta, arba dėl to, kad ministerijos ketina pretenduoti gauti finansavimą naujoms iniciatyvoms. Tačiau Danijoje yra gana gerai įsitvirtinęs principas, leidžiantis naujas iniciatyvas arba padidėjusias esamų programų įgyvendinimo išlaidas kompensuoti perskirstant lėšas iš kitų ministerijos sričių, todėl biudžete numatytos didesnės išlaidų ribos, nei buvo nurodyta memorandume „lubose“, didelių problemų nesukelia.

Birželio mėnesį vyksta Finansų ministerijos ir sektorinių ministerijų derybos dėl jų biudžetų išlaidų. Mėnesio pabaigoje Finansų ministerija parengtą metinį biudžeto projektą pristato Vyriausybės Ekonomikos komitetui, o po to visam Vyriausybės kabinetui. Rugpjūčio mėnesį biudžeto projektas paskutinį kartą peržiūrimas, siekiant įsitikinti, ar nereikalingi pokyčiai atsižvelgiant į ekonominę situaciją, ir pateikiamas svarstyti Parlamentui.

Paprastai Parlamentui biudžeto projektas pateikiamas paskutinę rugpjūčio savaitę. Kadangi tuo metu dar nevyksta Parlamento sesijos, iki jų pradžios Finansų komitetas atlieka techninę biudžeto projekto analizę. Analizei skiriamos dvi dienos, per kurias į komitetą vienas po kito atvyksta ministrai ir atsako į komiteto klausimus, susijusius su biudžeto projektu. Praėjus savaitei po tokios analizės, Parlamente vyksta pirmasis biudžeto skaitymas, kurio metu visos politinės partijos, ypač nepriklausančios Vyriausybės kabinetui, gali pareikšti savo nuomonę apie biudžeto projektą.

Pirmąjį spalio antradienį oficialiai prasideda Parlamento sesija. Tą dieną antrą kartą vyksta pirmasis biudžeto skaitymas, kad biudžeto projekto svarstymas oficialiai būtų įtrauktas į Parlamento darbotvarkę.

Lapkričio pradžioje vyksta antrasis biudžeto skaitymas. Šiame etape politikai vis dar būna įtemptose derybose. Finansų komitetas pateikia savo išvadas dėl biudžeto projekto, palygina jį su dabar galiojančiu biudžetu.

Trečiasis ir galutinis biudžeto skaitymas vyksta dvi dienas gruodžio viduryje arba pabaigoje. Pirmąją dieną vyksta balsavimai dėl kiekvieno siūlomo biudžeto projekto pakeitimo. Paprastai siūloma apie 800 pakeitimų, iš kurių 300 pateikia pati Vyriausybė. Antrąją dieną vyksta diskusijos dėl galutinių išvadų ir balsuojama dėl biudžeto tvirtinimo.

Parlamentas vaidina gana aktyvų vaidmenį biudžeto formavimo procese ir įdomiausia tai, kad pagrindinės derybos tarp parlamentarų vyksta neformalioje aplinkoje.

2.2. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Estijoje

Biudžeto formavimo procesas Estijoje yra suskirstytas į dvi dalis: strateginį planavimą ir metinio biudžeto rengimą, kuris yra pateikiamas Parlamentui. Pirmasis etapas prasideda sausio mėnesį, kai Finansų ministerija išsiuntinėja įstaigoms gaires, skirtas parengti Plėtros planui, ir baigiasi gegužę, kai Vyriausybės kabinetas patvirtina Valstybės biudžeto strategiją. Antrasis etapas tęsiasi nuo gegužės iki gruodžio pabaigos.

Vienas iš svarbiausių veiksnių, formuojančių apskritai visų metinių biudžetų politikos prioritetus ir išlaidų planus, yra Koalicijos susitarimas.

Vasario – kovo mėnesiais Estijos Ministras Pirmininkas organizuoja eilę susitikimų su ministrais, kurių metu yra svarstomas Plėtros plano projektas. Šių susitikimų esmė – užtikrinti politikos iniciatyvų pastovumą, biudžeto suderinamumą su Vyriausybės darbo planu.

Svarbu paminėti, kad rengiant Valstybės biudžeto strategiją ir metinius biudžetus, yra atsižvelgiama į makroekonominės prognozes, kurias dukart per metus pateikia Finansų ministerijos Ekonomikos analizės departamentas. Pirmoji makroekonomikos apžvalga pasirodo kovą arba balandį ir yra skirta Valstybės biudžeto strategijos rengimui, antroji – rugpjūtį ir yra skirta metinio biudžeto rengimo procesui.

Biudžeto formavimo procesui vadovauja Finansų ministerijos Valstybės biudžeto departamentas. Sausio mėnesį šis departamentas sektorinėms ministerijoms išsiuntinėja biudžeto aplinkraščių. Iki kovo sektorinės ministerijos pateikia Finansų ministerijai savo Plėtros planus, kurie yra suskirstyti į programas ir subprogramas, su finansiniu planu. Finansiniai planai apima ketverius ateinančius metus ir yra parengti remiantis praėjusių metų Valstybės biudžeto strategija. Naujų iniciatyvų išlaidos arba esamų iniciatyvų išlaidų dydžio pasikeitimai yra papildomai išskiriami finansiniame plane.

Per balandžio mėnesį Finansų ministerija iš visų ministerijų Plėtros planų parengia bendrą Valstybės biudžeto strategiją. Teoriškai Finansų ministerija galėtų derėtis su ministerijomis dėl kiekvienos finansinio plano eilutės, tačiau praktikoje dėmesys skiriamas tik pačioms pagrindinėms sritims, tokioms kaip gerokai mažesnis, nei tikėtasi, pajamų lygis, arba papildomo finansavimo poreikis, viršijantis praėjusių metų lygį. Visos Finansų ministerijos su sektorinėmis ministerijomis neišspręstos problemos nagrinėjamos Vyriausybės kabinete.

Vyriausybės kabinetas į Valstybės biudžeto strategijos rengimą įsitraukia dvejomis formomis. Ketvirtadienio susirinkimų metu, kur yra detalai diskutuojama dėl strategijos, ir Vyriausybės posėdžiai, kur yra priimami oficialūs sprendimai, o posėdžių darbotvarkė, protokolai ir priimti sprendimai yra vieši. Taigi Valstybės biudžeto strategija yra svarstoma ne tokių oficialių ketvirtadienio susirinkimų metu, o galutiniai sprendimai priimami Vyriausybės posėdžių metu gegužės mėnesį. Patvirtinta Valstybės biudžeto strategija paskelbiama Finansų ministerijos interneto puslapyje.

Po to jau prasideda metinio biudžeto rengimo procesas. Gegužės mėnesį Finansų ministerija visoms ministerijoms išleidžia įsakymą dėl biudžeto sudarymo, kuriame taip pat nurodo kiekvienai ministerijai taikomas išlaidų lubas. Ministerijos parengia ir Finansų ministerijai pateikia Organizacinius veiklos planus su numatomu biudžetu, kurie yra svarstomi Finansų ministerijoje iki rugpjūčio mėnesio. Rugsėji įvyksta keletas Vyriausybės kabineto susitikimų, kurių metu sprendžiamos likusios problemos dėl metinio biudžeto, ir iki rugsėjo mėnesio pabaigos Vyriausybė patvirtina metinio biudžeto projektą.

Svarbu paminėti, kad asignavimai metiniame biudžete yra pateikiami pagal organizacinę ir ekonominę išlaidų klasifikaciją.

Biudžeto projektas parengiamas kartu su biudžeto memorandumu, kuriame pateikiama informacija apie makroekonominės prognozes, Organizacinius ministerijų veiklos planus ir paaiškinimai apie įvairias išlaidų eilutes.

Vyriausybė parengtą biudžeto projektą kartu su memorandumu Parlamentui pateikia iki spalio 1 d. Parlamentą tvirtina metinį biudžetą, o, Vyriausybei siūlant, metų eigoje tvirtina ir papildomus biudžetus, t.y. biudžeto papildymus, pakeitimus.

Parlamentas biudžetą privalo patvirtinti iki naujų finansinių metų pradžios, t.y. iki sausio 1 d. Jei Parlamentas vėluoja, įstaigos kiekvieną mėnesį gali išleisti iki 1/12 praėjusių metų biudžeto išlaidų dalies.

Paprastai Parlamentas biudžeto projektą gauna rugsėjo pabaigoje ir turi laiko su juo susipažinti iki pirmojo skaitymo. Pirmasis biudžeto skaitymo posėdis vyksta spalio mėnesį. Posėdžio metu finansų ministras pristato pagrindinius biudžeto projekto principus, Estijos ekonomikos būklę ir svarbiausius Vyriausybės tikslus. Po pirmojo skaitymo posėdžio pabaigos, visi Parlamento, komitetų, frakcijų nariai gali pateikti siūlymus, kaip keisti biudžeto projektą.

Antrojo biudžeto skaitymo posėdžio metu detalai nagrinėjamos biudžeto sąlygos, Vyriausybė pateikia savo nuomonę dėl pasiūlymų keisti biudžeto projektą. Antrasis skaitymo posėdis yra paskutinė galimybė parlamentarams individualiai siūlyti biudžeto pakeitimus.

Trečiojo skaitymo metu tik komitetai ir frakcijos gali siūlyti pakeitimus. Iki šiol metinis biudžetas visada buvo patvirtinamas gruodžio mėnesį.

Estijos Parlamento vaidmuo biudžeto formavimo procese yra ribotas. Parlamentas turi tik tris mėnesius apsvarstyti Vyriausybės pasiūlytam projektui ir formalią galimybę jam pakeisti, kadangi visus pasiūlymus svarsto Vyriausybė ir tik keletą jų paremia ir patvirtina.

2.3. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Nyderlanduose

Biudžeto sudarymo procesas Nyderlanduose išsiskiria į du etapus. Pirmasis etapas, tai naujos Vyriausybės sudaroma biudžeto politika visiems keturiems Vyriausybės valdymo metams. Antrasis etapas, tai metinis biudžeto sudarymas šalyje.

Kai sudaroma nauja Vyriausybė, pirmiausia ji paskelbia svarbiausius savo politikos prioritetus Koalicijos susitarime. Viena iš svarbiausių Koalicijos susitarimo sričių – biudžeto politika.

Nyderlandų biudžetas yra suskirstytas į tris dalis: pagrindinis biudžetas, sveikatos apsaugos sektoriaus biudžetas ir socialinės apsaugos ir darbo sektoriaus biudžetas.

Koalicijos susitarime yra nustatyta fiksuota viršutinė išlaidų riba kiekvienam iš šių trijų sektoriui, o tokios ribos yra parenkamos remiantis atsargiomis ekonominėmis prielaidomis.

Nyderlanduose kiekvienas ministras yra atsakingas už savo srities biudžeto įgyvendinimą, todėl kiekvienas ministras pats asmeniškai pristato Parlamentui savo srities metinį biudžetą. Iš viso Parlamentui yra pristatomi 23 atskiri biudžetų įstatymai.

Todėl Koalicijos susitarime yra nustatomos ir daugiametės kiekvienos ministerijos išlaidų prognozės pagrindiniame biudžete.

Jei kurios nors ministerijos biudžetas pasiekia deficito ribą, ministras automatiškai turi sumažinti savo ministerijos išlaidas pagal kitą eilutę, kad pakaktų lėšų tęsti veiklai. Išskirtiniais atvejais, Vyriausybės kabinetas gali nuspręsti perskirstyti išlaidas tarp leistinų viršutinių ribų ir taip kelios ar net visos ministerijos prisidėtų prie vienos ministerijos išlaidų viršijimo padengimo.

Kaip jau minėta, išlaidų ribos nustatomos remiantis atsargiomis ekonominėmis prielaidomis. Kol vyksta diskusijos dėl Koalicijos susitarimo, Centrinis planavimo biuras (toliau – CPB) politinėms partijoms pristato du ekonomikos scenarijus. Pirmasis scenarijus, tai labiausiai tikėtinas naujos Vyriausybės valdymo laikotarpiu ekonomikos pakilimo lygis. Antrasis scenarijus, tai pesimistiškiau vertinamas ekonomikos lygio pakilimas tuo pačiu laikotarpiu. Sudarant Koalicijos susitarimą ir formuojant biudžetą visada atsižvelgiama į pesimistinę alternatyvą.

Koalicijos susitarime taip pat numatomi tam tikri apsaugos barjerai tarp pajamų ir išlaidų. Tai reiškia, kad ekonominei situacijai susiklosčius palankiau nei tikėtasi, tai automatiškai neleidžia padidinti išlaidų eilučių. Susitarime yra nustatomos net tam tikros specifinės taisyklės, kaip paskirstyti pajamų perteklių. T.y., jei biudžeto deficitas yra didesnis kaip 0,75 proc. BVP – 75 proc. pajamų pertekliaus skiriama deficitui sumažinti, o 25 proc. mokesčiams mažinti; jei biudžeto deficitas yra mažesnis kaip 0,75 proc. BVP – 50 proc. pajamų pertekliaus skiriama deficitui sumažinti, o likę 50 proc. mokesčiams mažinti.

Metinio biudžeto sudarymo procesas prasideda Finansų ministerijai atnaujinus daugiametes išlaidų prognozes, remiantis aktualiausiais duomenimis. Tuo pačiu metu sektorinės ministerijos pateikia savo išlaidų planus ateinantiems metams.

Svarbiausias sprendimų priėmimas vyksta balandžio mėnesį Vyriausybės kabinete. Finansų ministras čia pasiūlo kiekvienai ministerijai maksimalią išlaidų ribą. Iškart po sprendimų priėmimo Vyriausybės kabinete, Finansų ministerija sektorinėms ministerijoms išsiunčia informaciją apie maksimalias joms leistinas ateinančių metų išlaidų ribas.

Galutinis biudžeto formavimo etapas yra Vyriausybės kabineto posėdis rugpjūčio mėnesį. Čia jau galutinai nusprendžiama dėl ateinančių metų biudžeto pajamų ir padaromi paskutiniai išlaidų dalies pakeitimai. Praktikoje labai retai pasitaiko, kad šiame etape dar būtų daromi kokie nors išlaidų dalies pakeitimai.

Nyderlanduose Parlamento vaidmuo nėra ribojamas biudžeto formavimo procese. Tiesą sakant, Parlamentas kasmet iš dalies pakeičia biudžeto projektą, tačiau pakeitimai dažniausiai būna mažos reikšmės.

Parlamento vaidmenį biudžeto sudaryme galima suskirstyti į du etapus. Pirmojo etapo metu vyksta plenarinės sesijos, kuriose vyksta bendrieji politikos debatai. Antrojo etapo metu svarstomi kiekvienos ministerijos biudžetų projektai. Daugiausia darbo atliekama Parlamento komitetuose, tik po to Parlamentas galutinai tvirtina biudžetą plenarinės sesijos metu.

Biudžeto pristatymas Parlamentui sutampa su metinės plenarinės sesijos atidarymu. Trečiąjį rugsėjo antradienį Finansų ministras pristato biudžeto projektą Žemesniesiems rūmams. Sąvoka biudžetas apibendrintai naudojama apimti biudžeto memorandumui ir 23 atskiriems biudžeto įstatymams.

Bendrieji politikos debatai vyksta Vyriausybės biudžeto projekto pagrindu ir tai yra pagrindinė Vyriausybės ir Parlamento akistata šiuo klausimu. Po šių debatų, Parlamento nariai per dvi savaites raštu parengia klausimus ministrams dėl jų valdomų ministerijų biudžetų. Klausimų skaičius paprastai būna labai didelis ir vidutiniškai siekia 400 kiekvienam ministrui.

Praėjus dviem savaitėms įvyksta bendrieji biudžeto politikos debatai. Vyriausybę atstovauja finansų ministras. Pagrindinės diskusijos šiuose debatuose vyksta dėl keleto politiškai jautriausių sričių.

Nors abiejų debatų pabaigoje nėra priimami jokie sprendimai, tačiau tai yra paskutinė galimybė perskirstyti lėšas tarp 23 atskirų biudžetų, kadangi antrojo etapo metu kiekvienas biudžetas svarstomas atskirai ir izoliuotai nuo kitų biudžetų.

Antrajame etape kiekvienas iš 23 biudžetų yra svarstomas pagal kompetenciją Parlamento komitetuose, atsakinguose už tam tikras sritis. Beveik visuose komitetuose vyksta vadinamojo

Biudžeto tyrimo sesija, kurios metu 2 – 3 valandas tos srities ministras atsako į atitinkamo komiteto klausimus.

Svarbu pabrėžti, kad santykiai tarp Vyriausybės ir Parlamento yra labai formalūs. Pagrindinis tokių santykių principas yra tas, kad joks Parlamento narys ar Parlamento darbuotojas nekalbės su jokia ministerijos atstovu, jei pokalbyje nedalyvaus pats ministras arba valstybės sekretorius (ministro pavaduotojas). Ministerijų valstybės tarnautojai neturi teisės dalyvauti Parlamento komitetų svarstymuose.

Po svarstymų komitete, dėl kiekvieno biudžeto projekto dar du kartus vyksta diskusijos plenarinėje sesijoje ir tik tada jie yra patvirtinami kiekvienas atskirai. Pirmieji biudžetai patvirtinami jau spalio pabaigoje, o paskutiniai sulaukia vėlyvo gruodžio.

Koalicijos susitarimas pasirodė besantis puikus įrankis viešiesiems finansams valdyti ir visas biudžeto formavimo procesas yra gerosios praktikos pavyzdys kitoms šalims. Nyderlandų Parlamentas gana pasyviai dalyvauja biudžeto formavime, kadangi pagrindinės politikos kryptys jau būna apibrėžtos Koalicijos susitarime. Individualių biudžetų izoliuotas svarstymas neleidžia susidaryti bendro viso biudžeto vaizdo ir apsunkina išteklių perskirstymą tarp skirtingų biudžetų. Tam tikrų sunkumų kelia ir labai formalus bendravimas tarp Parlamento ir Vyriausybės, kas turi įtakos dideliame klausimų skaičiui ministrams biudžetų svarstymų metu.

2.4. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Suomijoje

Finansų ministerija spalio mėnesį jau būna parengusi biudžeto aplinkraštį. Biudžeto projekte prašoma planuojamą finansavimą suskirstyti į dvi kategorijas: esamų politikos sričių tęstinumas ir naujų politikos iniciatyvų finansavimas.

Metinis biudžeto sudarymo procesas prasideda kiekvienų metų gruodžio pabaigoje arba sausio pradžioje, kai sektorinės ministerijos pateikia pradinius biudžeto variantus Finansų ministerijai. Pradinėse paraiškose visos ministerijos nurodo reikalingą finansavimą veiklai atlikti ir funkcijoms vykdyti ateinantiems metams ir kitų trijų metų planuojamą finansavimo poreikį.

Nors kiekviena ministerija rengia ne tik kitų, bet dar ir ateinančių trijų metų biudžeto perspektyvas, tačiau jos didelio vaidmens sudarant metinį biudžetą neatlieka. Kiekvienais metais atliekama visiškai nauja finansavimo poreikio analizė, nesiejant jos su praėjusių metų biudžeto planu. Kitaip sakant, trejų metų biudžeto perspektyvos rengiamos tik simboliškai.

Kitus du mėnesius, sausį ir vasarį, vyksta dvišalės diskusijos tarp Finansų ministerijos ir sektorialių ministerijų.

Nacionalinio biudžeto išlaidos Suomijoje yra paskirstomos tokiu būdu: kiekvienai sektorinei ministerijai yra nustatomas bendras išlaidų limitas ir suteikiama autonomija paskirstyti nustatytą sumą programoms įgyvendinti, agentūroms ir kitoms vyriausybės institucijoms.

Kovo mėnesį prasideda diskusijos dėl vyriausybės išlaidų limito. Diskusijų metu Finansų ministerija pristato kiekvienos sektorinės ministerijos biudžeto rėmus su siūlomu maksimaliu išlaidų limitu, kuris praktiškai visuomet be išimčių yra mažesnis, negu praše sektorinės ministerijos. Vyriausybės kabinetas biudžeto rėmus patvirtina per labai trumpą laiką, dažniausiai per keletą valandų trunkantį posėdį. Tai paaiškinama tuo, kad iki šio posėdžio Finansų ministerija jau būna suorganizavusi atskiras diskusijas su kiekviena sektorine ministerija, be to, šio posėdžio metu yra svarstomi klausimai tik dėl esamų politikos sričių tęstinumo, o naujų politikos iniciatyvų finansavimo klausimai svarstomi tik rugpjūčio mėnesį.

Gegužės viduryje sektorinės ministerijos Finansų ministerijai siunčia peržiūrėtus ir pataisytus biudžeto projektus. Atrodo, kad projektai turėtų būti su išlaidų limitais, patvirtintais Vyriausybės kabineto posėdžio metu kovo mėnesį. Tačiau realybėje taip nėra, kadangi naujame biudžeto projekte yra įtraukiamos naujų politikos iniciatyvų finansavimas, kuris nebuvo svarstytas kovo mėnesį. Šiame etape ministerijų biudžeto projektai jau yra realesni dėl vykusių diskusijų su Finansų ministerija. Be to, Suomijoje galioja informacijos laisvės aktas, pagal kurį biudžeto projektas yra skelbiamas visuomenei. Manoma, kad visuomenės pritarimas suteikia svorio sektorinės ministerijos parengtam biudžeto projektui.

Svarbiausias biudžeto formavimo proceso etapas prasideda rugpjūčio pabaigoje, kai prasideda Vyriausybės biudžeto sesija. Sesijos metu priimami galutiniai Vyriausybės sprendimai dėl biudžeto sudarymo, įskaitant esamų politikos sričių tęstinumo bei naujų politikos iniciatyvų finansavimo klausimus. Sesija paprastai trunka dvi dienas.

Po šios sesijos pabaigiama rengti visa biudžeto dokumentacija, kuri sudaro maždaug 700 puslapių informacijos. Rugsėjo pradžioje biudžetas yra pristatomas Parlamento svarstymui, kuris jį patvirtina paprastai gruodžio pradžioje.

Įdomu tai, kad po biudžeto projekto svarstymo Parlamente, dažniausiai biudžeto išlaidų dalis nustatoma didesnė, negu siūlė Vyriausybė.

Biudžeto projektas Parlamente iškart keliauja analizei į sektorinius ir Finansų komitetą. Pats Parlamentas biudžetą tvirtina per vieną biudžeto svarstymą ir balsavimas remiasi Finansų komiteto parengtomis ataskaitomis dėl biudžeto.

Finansų komitetas per maždaug du mėnesius suorganizuoja apie 500 biudžeto svarstymų, kuriuose gali dalyvauti visos suinteresuotos šalys. Finansų komiteto skyriai, atsakingi už tam tikrus sektorius, parengia savo išvadas dėl biudžeto projekto ir jos visos svarstomos atskirai ir priimami

atitinkami pasiūlymai. Galų gale, Finansų komitetas parengia bendrą ataskaitą ir pateikia ją Parlamentui.

Kiekvienas parlamentaras per biudžeto svarstymo sesiją turi teisę siūlyti pakeitimus biudžeto projektui.

Nors Suomijos Parlamentui Konstitucija suteikia dideles teises biudžeto formavimo procese, tačiau šis neišnaudoja viso savo potencialo. Biudžeto svarstymuose Finansų komitete dalyvauja platus ratas suinteresuotų šalių, kur ministrai ir valstybės tarnautojai yra detaliam klausinėjami dėl jų siūlomo biudžeto plano.

2.5. Biudžeto sudarymo ir tvirtinimo procesas Švedijoje

Švedijoje, kaip pagrindas metiniam biudžetui sudaryti, yra rengiama daugiametė biudžeto struktūra, kuri apima trejus metus: ateinančius ir kitus du. Daugiametė biudžeto struktūra susideda iš trijų lygių. Pirmasis – Vyriausybės fiskalinės politikos tikslai; antrasis – maksimalus bendras išlaidų lygis, paremtas ekonominėmis prognozėmis; trečiasis – 27 išlaidų sričių maksimalus asignavimų lygis.

Metinio biudžeto sudarymas prasideda Finansų ministerijai atnaujinant daugiametę biudžeto struktūrą, t.y. antruosius metus. Tuo pačiu metu sektorinės ministerijos atnaujina informaciją apie numatytą jų finansavimo lygį toje pačioje daugiametėje biudžeto struktūroje.

Vasario pradžioje ministerijos Finansų ministerijai pateikia savo biudžetų planus ateinantiems ir kitiems keturiems metams, nors į daugiametę biudžeto struktūrą įtraukiami tik du metai iš keturių. Tuo metu tarp Finansų ministerijos ir sektoriinių ministerijų vyksta aktyvios derybos dėl planuojamų išlaidų.

Remiantis pateikta informacija, Finansų ministerija parengia ir Vyriausybės kabinetui pristato savo rekomendacijas dėl biudžeto. Finansų ministerija rekomenduoja bendrą išlaidų lygį ir 27 išlaidų sričių asignavimų lygį ateinantiems ir kitiems dvejiems metams.

Kovo pabaigoje vyksta Vyriausybės kabineto posėdis, kuris trunka du dienas. Svarbu pažymėti, kad šis posėdis yra pirmas kartas, kai Kabineto nariai svarsto biudžeto klausimus ir kad ministrai pirmą kartą susipažįsta su kitų ministerijų biudžetų planais.

Paprastai diskusijos šiame posėdyje koncentruojasi tik į tas sritis, kurioms ministerijos prašo papildomo finansavimo. Posėdžio pabaigoje Vyriausybė priima sprendimus dėl bendro išlaidų lygio ir 27 išlaidų sričių asignavimų lygio ateinantiems ir kitiems dvejiems metams. Šie sprendimai yra įtvirtinami Vyriausybės pavasario fiskalinės politikos įstatymu.

Pažymėtina, kad iki šiol visi sprendimai buvo priimami tik dėl bendro išlaidų lygio, tačiau ne dėl konkrečių asignavimų. Čia jau prasideda trečiasis etapas, kuriame visa atsakomybė tenka sektoriinėms ministerijoms. Jos pačios savarankiškai paskirsto asignavimus savo kuruojamose srityse pagal gautą

bendrą srities išlaidų lygį. Šiame etape Finansų ministerija nusišalina nuo asignavimų skirstymo, taip suteikdama sektorinėms ministerijoms didesnę „nuosavybės“ ir atsakomybės jausmą.

Sektorinės ministerijos turi per du mėnesius po Vyriausybės kabineto posėdžio paskirstyti gautus išteklius asignavimams ir pateikti šiuos planus Finansų ministerijai iki gegužės vidurio. Finansų ministerija gali užduoti klausimų dėl tam tikrų asignavimų, tačiau tai pasitaiko labai retai.

Galutinis biudžeto projektas Vyriausybėje tvirtinamas rugsėjo pradžioje ir rugsėjo 20 d. pateikiamas Parlamentui.

Švedijos Parlamentas atlieka didesnę vaidmenį biudžeto formavimo procese negu kitose šalyse. Biudžeto tvirtinimas Parlamente gali būti skirstomas į tris etapus: dar prieš biudžeto pristatymą Parlamentui, jis patvirtina bendrą išlaidų lygį Vyriausybės pavasario fiskalinės politikos įstatyme; tvirtina 27 išlaidų sričių asignavimų lygį; tvirtina individualių asignavimų lygį pagal kiekvieną iš 27 išlaidų sričių.

Vyriausybės pavasario fiskalinės politikos įstatymas, kuriame įtvirtinamas bendras išlaidų lygis ateinantiems ir kitiems dvejiems metams, Parlamentui pateikiamas iki balandžio 15 d., o po svarstymų Parlamento Finansų komitete, jis yra tvirtinamas birželio pradžioje.

Iki rugsėjo 20 d. Vyriausybė Parlamentui pristato biudžeto projektą, kuris bendrai svarstomas rugsėjo ir spalio mėnesiais. Iki spalio 7 d. Parlamento nariai gali pateikti bet kokius pasiūlymus dėl biudžeto pakeitimo. Pakeitimams netaikomi jokie apribojimai, išskyrus sąlygą laikytis išlaidų limitu, nustatyto Vyriausybės pavasario fiskalinės politikos įstatyme.

Iki lapkričio pabaigos Parlamentas turi patvirtinti 27 išlaidų sričių asignavimų bendrą lygį, o iki gruodžio pabaigos – individualių asignavimų lygį. Parlamento Finansų komitetas atsakingas už visą biudžeto tvirtinimo procesą ir už rekomendacijų dėl išlaidų lygio pateikimą Parlamento nariams. Sektoriniai komitetai atsakingi už išteklių paskirstymą individualiems asignavimams pagal kuruojamas sritis.

Švedijos biudžeto formavimo procesas rengiamas principu „iš apačios į viršų“ ir remiasi daugiamete biudžeto struktūra. Tai leido Finansų ministerijai sėkmingai deleguoti atsakomybę už savo sritį sektorinėms ministerijoms. Pažymėtina, kad Švedijos Parlamentas turi nemažą galią biudžeto formavimo procese ir jame aktyviai dalyvauja dar iki biudžeto pateikimo Parlamentui rudenį.

Susisteminta informacija apie nacionalinio biudžeto rengimo procesą analizuojamose šalyse pateikta 3 lentelėje.

3 lentelė. Nacionalinio biudžeto rengimo procesas Danijoje, Estijoje, Nyderlanduose, Suomijoje ir Švedijoje

	Danija	Estija	Nyderlandai	Suomija	Švedija
Gruodis				Sektorinės ministerijos	
Sausis	Finansų ministerija pristato biudžeto prioritetų memorandumo projektą. Memorandumo projektas svarstomas Vyriausybės ekonomikos komitete ir visos Vyriausybės kabineto posėdyje.	Finansų ministerija visoms įstaigoms ir Valstybės kanceliarijai išsiunčia biudžeto aplinkraštį ir biudžeto sudarymo grafiką.	Finansų ministerija atnaujina daugiametės išlaidų prognozes. Sektorinės ministerijos parengia savo išlaidų planus. Vyksta nuolatinės diskusijos tarp Finansų ir	Finansų ministerijai pateikia preliminarų savo ateinančių metų biudžetą, taip pat kitų trijų metų biudžeto planus. Vyksta diskusijos tarp Finansų ministerijos ir šakinių ministerijų.	Finansų ministerija, remdamasi sektorių ministerijų biudžetų planais, atnaujina daugiamečio biudžeto struktūrą.
Vasaris	Vyriausybės kabinetas formaliai patvirtina biudžeto prioritetų memorandumą. Finansų ministerija šakinėms ministerijoms siunčia pranešimus, pažymėdama kiekvienos ministerijos išlaidų limitus ir nuroydama išlaidų programas, kurioms bus atliekama speciali analizė.	Tarp Ministro Pirmininko ir sektorių ministerijų vyksta diskusijos dėl Plėtros planų.	sektorių ministerijų. Sektorinės ministerijos pateikia Finansų ministerijai atnaujintus savo išlaidų planus.	Vyksta diskusijos tarp Finansų ministerijos ir šakinių ministerijų.	
Kovas	Sektorinės ministerijos rengia savo biudžetų	Iki kovo 1 d. Ministerijos, Valstybės kanceliarija ir		Vyriausybė nustato išlaidų limitus kiekvienai	Finansų ministerija, remdamasi sektorių

	<p>projektus. Atliekamos tam tikrų išlaidų programų specialios analizės. Sektorinės ministerijos pateikia savo biudžetų projektus Finansų ministerijai.</p>	<p>kitos įstaigos pateikia Finansų ministerijai Plėtros planus. Finansų ministerija išleidžia pavasario makroekonominės prognozes.</p>		<p>ministerijai.</p>	<p>ministerijų biudžetų planais, atnaujina daugiamečio biudžeto struktūrą. Finansų ministras Vyriausybės kabinetui pristato savo rekomendacijas ateinančių ir kitų dvejų metų biudžetams. Vyksta Vyriausybės posėdis, kurio metu nustatomas bendras išlaidų lygis ir 27 išlaidų sričių ribos ateinantiems ir kitiems dvejiems metams.</p>
Balandis		<p>Finansų ministerija rengia diskusijas su visomis įstaigomis ir paruošia Valstybės biudžeto strategijos projektą.</p>	<p>Vyriausybės kabinetas patvirtina biudžeto rėmus. Finansų ministerija sektorinėms ministerijoms pateikia maksimalias jų išlaidų ribas kitiems metams.</p>	<p>Vyksta parlamentinė diskusija dėl biudžeto politikos.</p>	<p>Iki balandžio 15 d. finansų ministras Parlamentui pristato Vyriausybės pavasario fiskalinės politikos įstatymą. Sektorinės ministerijos galutinai paskirsto išteklius savo asignavimams pagal nustatytus išlaidų sričių lygius.</p>

Gegužė	Sektorinės ministerijos pateikia savo biudžetų projektus Finansų ministerijai. Vyksta derybos su sektorinėmis ministerijomis. Vyksta derybos su vietine ir regionine valdžia dėl jų dotacijų dydžio.	Valstybės biudžeto strategijos projektas svarstomas Vyriausybės kabinete ir tvirtinamas Vyriausybės.	Vyksta derybos tarp Finansų ir sektorinių ministerijų dėl detalios jų biudžeto struktūros.	Šakinės ministerijos Finansų ministerijai pateikia pataisytus biudžetų projektus.	Sektorinės ministerijos galutinai paskirsto išteklius savo asignavimams pagal nustatytus išlaidų sričių lygius.
Birželis	Vyksta derybos su sektorinėmis ministerijomis. Vyksta derybos su vietine ir regionine valdžia dėl jų dotacijų dydžio. Finansų ministerija Vyriausybės ekonomikos komitetui pateikia biudžeto projektą. Vyriausybės kabinetas pasirašo biudžeto projektą.	Finansų ministerija visoms įstaigoms išsiunčia įsakymą dėl biudžeto sudarymo, kuriame taip pat nurodo kiekvienai ministerijai taikomas išlaidų lubas.			Iki birželio 15 d. Parlamentas patvirtina Vyriausybės pavasario fiskalinės politikos įstatymą. Rengiama biudžeto dokumentacija.
Liepa		Visos ministerijos, Valstybės kanceliarija ir kitos įstaigos Finansų		Šakinių ministerijų parengti biudžetų projektai ir Finansų ministerijos	Rengiama biudžeto dokumentacija.

		ministerijai pateikia savo metinius biudžetus kitiems metams.		parengtas bendras biudžetas yra paskelbiamas visuomenei.	
Rugpjūtis	Atliekami paskutiniai biudžeto projekto pataisymai (jei reikalingi). Biudžeto projektas pristatomas Parlamentui.	Vyksta Finansų ministerijos ir visų įstaigų diskusijos dėl jų pateiktų metinių biudžetų. Finansų ministerija parengia metinio biudžeto projektą ir pateikia jį Vyriausybei. Finansų ministerija išleidžia vasaros makroekonominės prognozes.	Vyriausybės kabinetas priima galutinius sprendimus dėl biudžeto pajamų ir pakeitimus dėl išlaidų dalies.	Vyksta dvišalės diskusijos tarp Finansų ministerijos ir sektorinių ministerijų. Vyriausybė priima sprendimą dėl galutinio biudžeto projekto.	
Rugsėjis	Parlamento Finansų komitetas dvi dienas atlieka techninę biudžeto analizę. Vyksta pirmasis biudžeto skaitymas.	Po svarstymų Vyriausybės kabinete, parengiamas ir Vyriausybės patvirtinamas galutinis metinio biudžeto projektas su memorandumu ir pateikiamas Parlamentui.	Trečiąjį Rugsėjo antradienį Finansų ministras biudžeto projektą pristato Parlamentui. Vyksta bendrieji politikos debatai – plenarinė sesija.	Biudžeto projektas pristatomas Parlamentui. Vyksta biudžeto svarstymas, analizė sektoriniuose komitetuose.	Vyriausybės kabinetas patvirtina galutinį biudžeto projektą, kuris bus pristatomas Parlamentui. Rugsėjo 20 d. biudžeto projektas, kuriame išlaidos yra suskirstytos į 27 sritis, o šios į dar apie 500 individualių asignavimų, yra pristatomas

					Parlamentui.
Spalis	Vyksta pirmasis biudžeto skaitymas. Politinės derybos.	Vyksta trys biudžeto skaitymai, analizė Finansų komitete.	Vyksta bendrieji biudžeto politikos debatai – plenarinė sesija. Komitetai pradeda nagrinėti kiekvieną iš 23 biudžetų įstatymų. Po vieną tvirtinami individualūs biudžetų įstatymai.	Vyksta biudžeto svarstymas, analizė sektoriniuose komitetuose.	
Lapkritis	Politinės derybos. Vyksta antrasis biudžeto skaitymas.		Po vieną tvirtinami individualūs biudžetų įstatymai.	Vyksta biudžeto svarstymas, analizė sektoriniuose komitetuose. Finansų komiteto skyriai pateikia išvadas dėl biudžeto projekto. Vyksta Finansų komiteto debatai. Parengiamos galutinės išvados.	Parlamentas patvirtina 27 išlaidų sričių asignavimų bendrus lygius.
Gruodis	Vyksta trečiasis (galutinis) biudžeto skaitymas. Karalienė pasirašo biudžetą.	Parlamentas patvirtina metinį biudžetą.		Parlamentas priima biudžeto projekto pakeitimus ir tvirtina biudžetą.	Parlamentas patvirtina 27 išlaidų sričių asignavimų individualius lygius.

Šaltinis: sudaryta autoriaus

2.6. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūros bei jos dinamikos tiriamose šalyse, palyginamosios analizės įvertinimo metodai

Aptarus pagrindinius teorinius nacionalinio biudžeto išlaidų klasifikavimo ir pristatymo bruožus, biudžeto sudarymo ir tvirtinimo aspektus tiriamose šalyse, pereinama prie analitinės darbo dalies.

Tyrimui bus naudojami struktūrinės analizės metodai, kurie leidžia nustatyti, kokią nacionalinio šalies biudžeto dalį sudaro atitinkamos išlaidos, kuriai sričiai skiriami didžiausi biudžeto asignavimai. Struktūrinei analizei atlikti buvo taikomi šie metodai:

- grafinis vaizdavimas absoliučia išraiška – schematiškai pavaizduojama išlaidų struktūra mln. eurų;

- grafinis vaizdavimas procentine išraiška – schematiškai pavaizduojama išlaidų dalis nuo visų nacionalinio biudžeto išlaidų pagal valstybės funkcijas.

Lyginamajai analizei tarp tiriamų šalių atlikti buvo naudojami šie metodai:

- grafinis vaizdavimas sunormuota išraiška – schematiškai pavaizduojami visų išlaidų ir pasirinktų sričių išlaidų apimties kitimo tempai, taip pat bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP) ir išlaidų dalies nuo BVP apimties kitimo tempai;

- grafinis vaizdavimas procentine išraiška – schematiškai pavaizduojama išlaidų dalis nuo BVP.

Skaičiuojant apimties kitimo tempus baziniais metais buvo pasirinkti 2007 m.

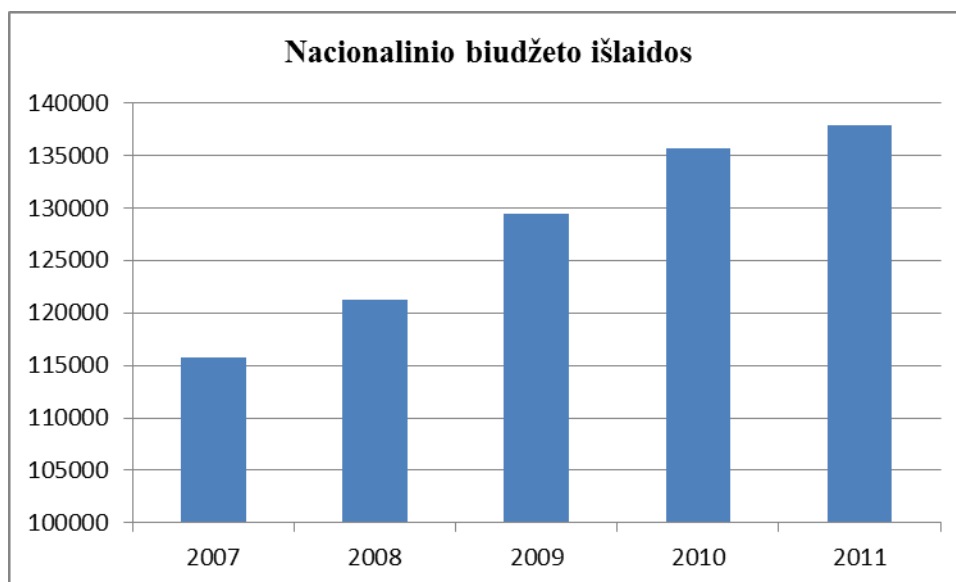

3. NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STRUKTŪROS BEI JOS DINAMIKOS TIRIAMOSE ŠALYSE VERTINIMAS

Šiame skyriuje nagrinėjama Danijos, Estijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos nacionalinių biudžetų išlaidų struktūra bei jos dinamika 2007-2011 m. laikotarpiu, siekiant nustatyti prioritetines valstybių finansavimo sritis. Tyrimui atlikti pasirinkta funkcinė (COFOG) valstybės išlaidų klasifikacija, kadangi tai tarptautinis išlaidų skirstymas, analogiškai pateikiamas visose tiriamose šalyse. Tyrimui atlikti pasirinkta vienoda išlaidų klasifikacijos rūšis, siekiant atlikti lygiavertę palyginamąją analizę tarp tiriamų šalių.

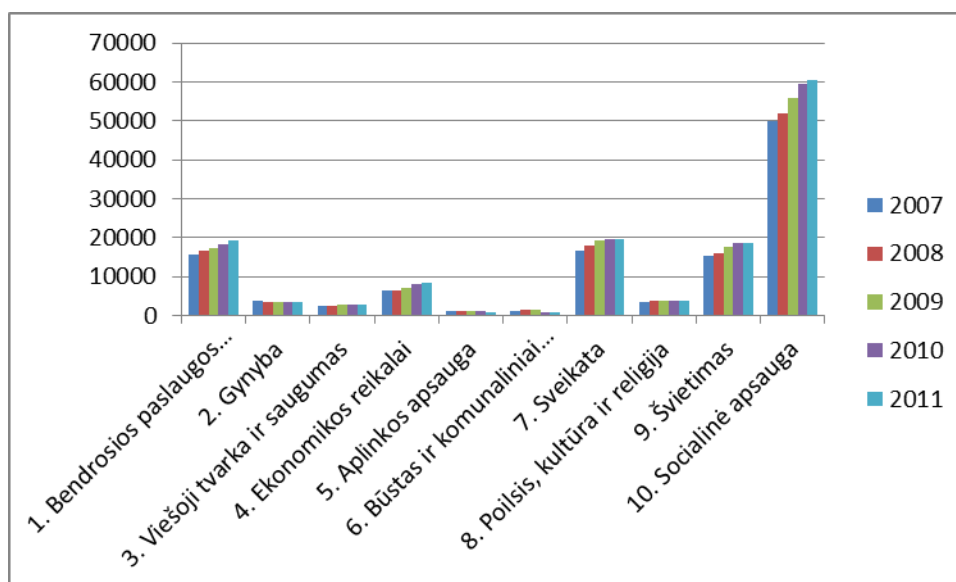
3.1. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Danijoje

Šioje dalyje analizuojama Danijos nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika 2007-2011 m. laikotarpiu (papildoma informacija pateikiama 1 priede).

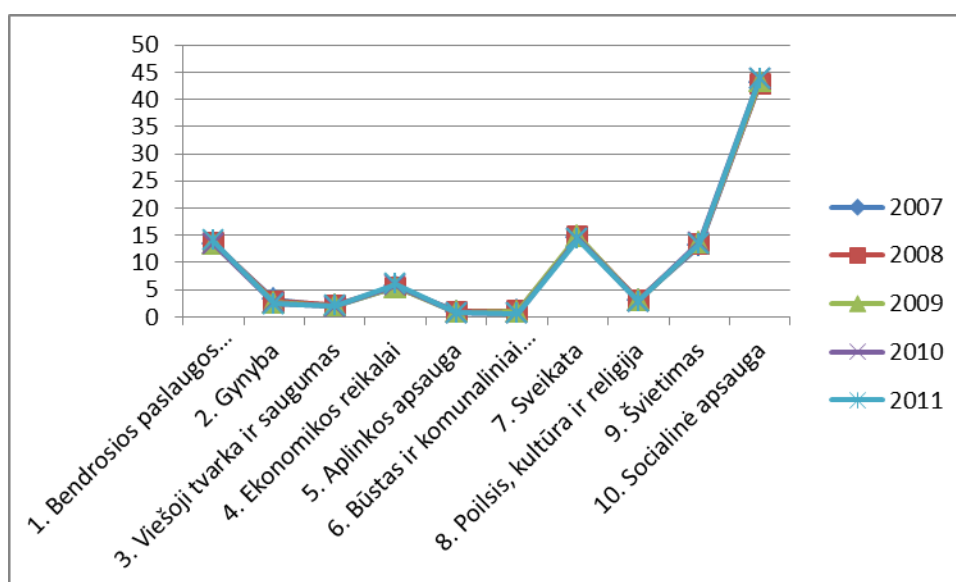
1 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

1 pav. matome, kad Danijos nacionaliniame biudžete kasmet skiriama vis daugiau lėšų išlaidoms, t.y. valstybės funkcijų užtikrinimas kasmet reikalauja vis didesnio finansavimo. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalies augimo Danijoje nepaveikė net 2008-2009 m. pasaulio ekonominė krizė.

2 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)

Kaip matyti iš 2 pav., išlaidų struktūra pozicijos viduje 2007-2011 m. laikotarpiu laiko panašias tendencijas, t.y. didžioji dalis išlaidų kasmet atitinkamai didėja. Akivaizdžiai matyti, kad nuolat didėja išlaidos socialinės apsaugos, švietimo, sveikatos, bendrųjų paslaugų visuomenei ir ekonomikos reikalų srityse. Tuo tarpu tokiose srityse kaip aplinkos apsauga bei būstas ir komunaliniai patogumai išlaidos kasmet mažinamos.

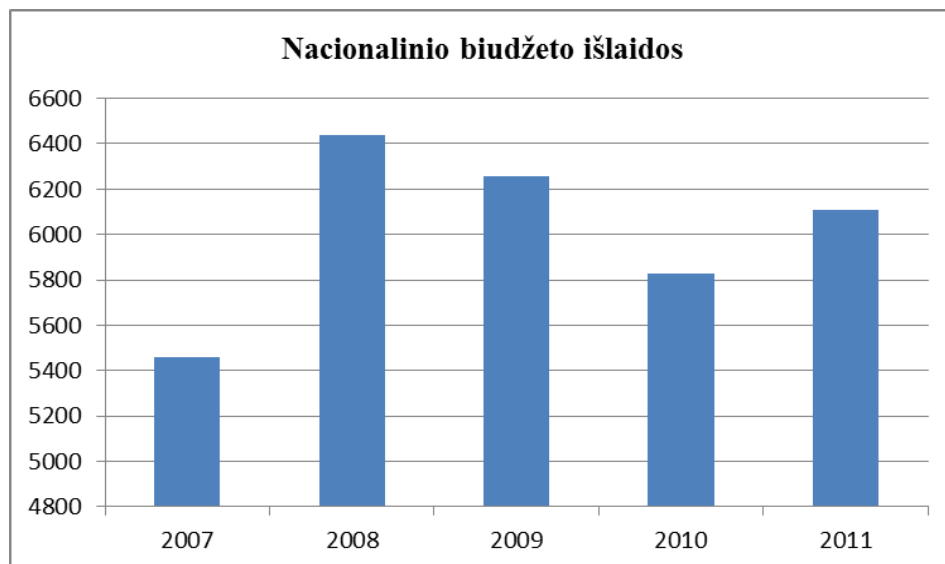
3 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

Iš 3 pav. matyti, kad didžiausia Danijos nacionalinio biudžeto išlaidų dalis skiriama socialinei apsaugai ir sveikatai, mažiau, tačiau panašiomis proporcijomis skiriama bendrosioms paslaugoms

visuomenei ir švietimui. Mažiausia išlaidų dalis tenka aplinkos apsaugos bei būsto ir komunalinių patogumų sritims. Išlaidų struktūra tarp pozicijų 2007-2011 m. laikotarpiu išlieka pastovi ir tolygi.

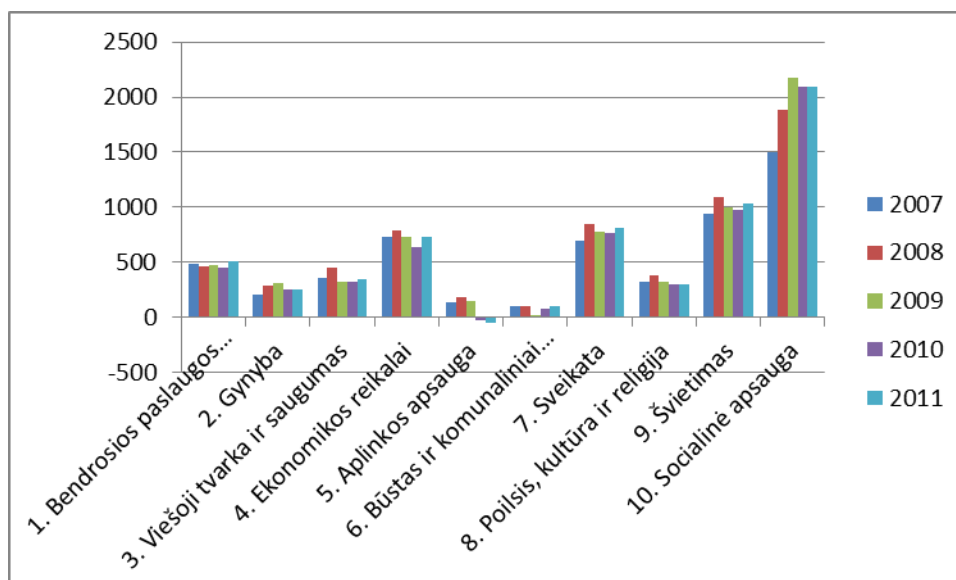
3.2. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Estijoje

Šioje dalyje analizuojama Estijos nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika 2007-2011 m. laikotarpiu (papildoma informacija pateikiama 2 priede).

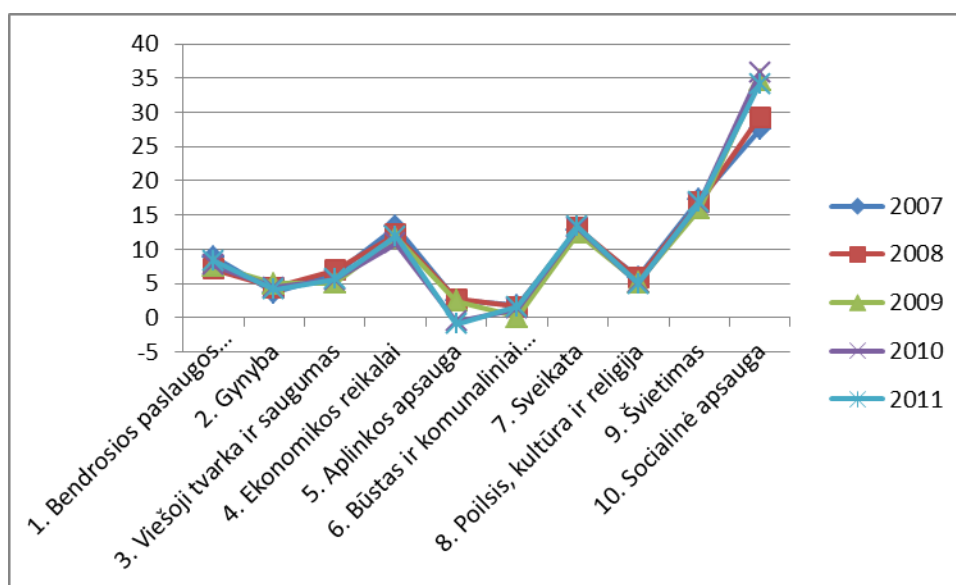
4 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

4 pav. matome, kad Estijos nacionalinį biudžetą paveikė 2008-2009 m. pasaulio ekonominė krizė ir išlaidos 2009-2010 m. mažėjo, tačiau nuo 2011 m. vėl pradėjo augti, atsigavus Estijos ekonomikai.

5 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)

Kaip matyti iš 5 pav., beveik visose srityse 2009-2010 m. išlaidos buvo mažinamos. Išsiskiria aplinkos apsaugos sritis. Neigiamą aplinkos apsaugos išlaidų reikšmę lemia tai, kad rodiklis apskaičiuojamas iš išlaidų vertės atimant įplaukas. Aplinkos apsaugos išlaidų neigiamą reikšmę čia ir žemiau 2010-2011 m. lėmė Kioto protokolo vienetų naudojimo reikalavimai. Tačiau ypatingas dėmesys turi būti atkreiptas į būsto ir komunalinių patogumų sritį, kurioje išlaidos 2009 m. buvo sumažintos net 92 proc. Tai galima sieti su finansinės krizės pradžia, kada išlaidas teko paskirstyti prioritetinėms ūkio sritims. Pažymėtina, kad jau 2010 m. finansavimas šiai sričiai buvo atnaujintas ir išaugo 862,5 proc., palyginus su 2009 m.

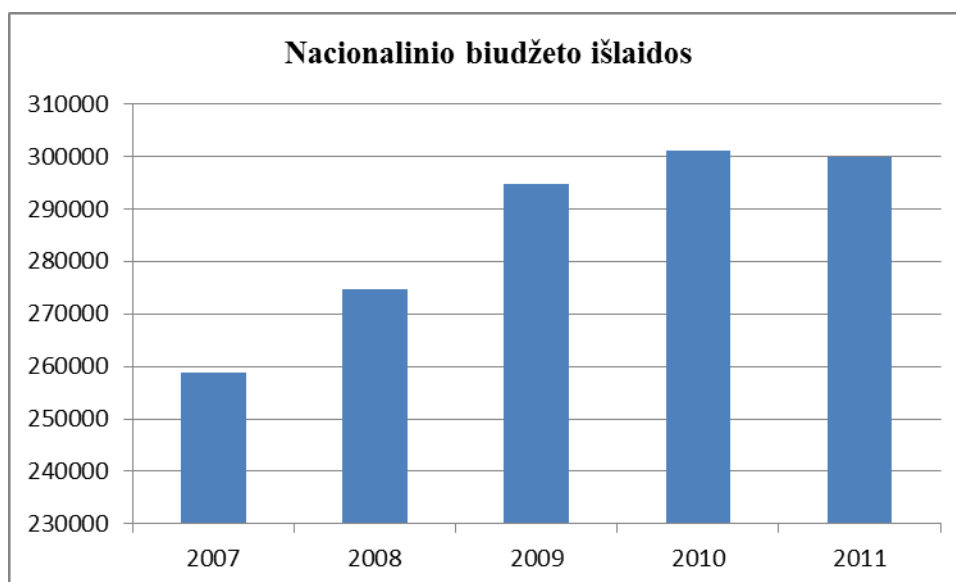

6 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

Iš 6 pav. matyti, kad didžiausia Estijos nacionalinio biudžeto išlaidų dalis skiriama socialinei apsaugai, taip pat švietimui, mažiau, tačiau panašiomis proporcijomis skiriama sveikatai ir ekonomikos reikalams. Mažiausia išlaidų dalis tenka būsto ir komunalinių patogumų bei aplinkos apsaugos sritims. Išlaidų struktūra tarp pozicijų 2007-2011 m. laikotarpiu išlieka tolygi, o prioritetinės sritys taip pat pastovios.

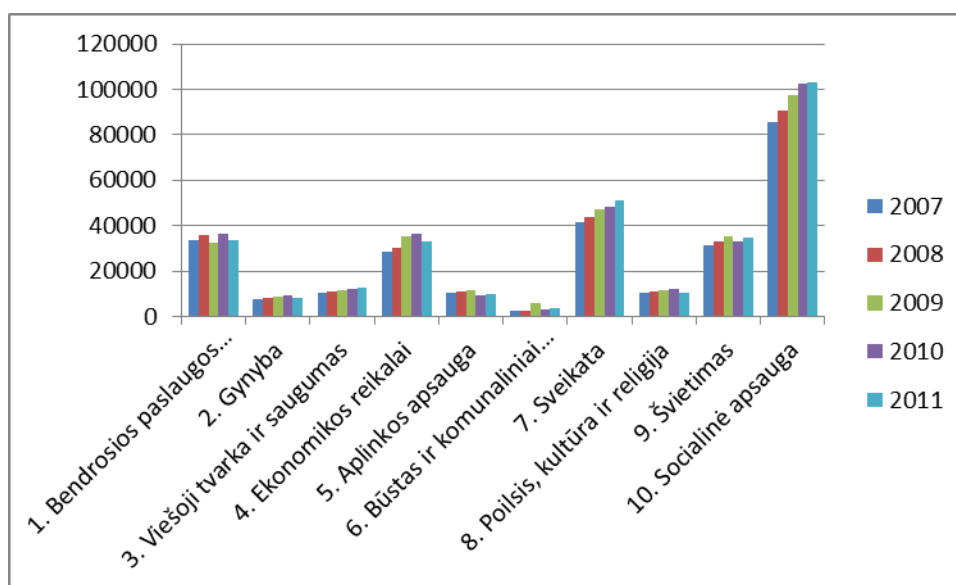
3.3. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Nyderlanduose

Šioje dalyje analizuojama Nyderlandų nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika 2007-2011 m. laikotarpiu (papildoma informacija pateikiama 3 priede).

7 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

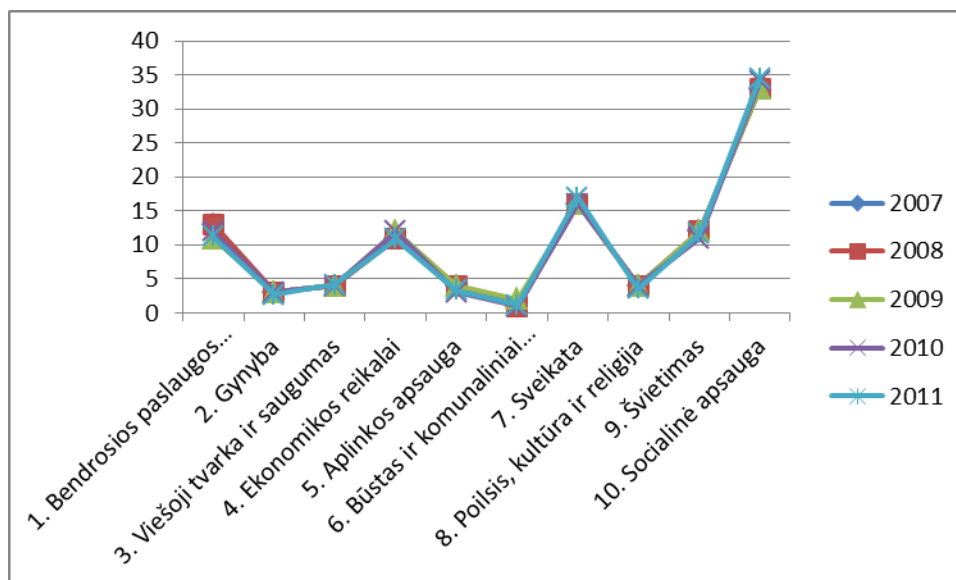
7 pav. matome, kad Nyderlandų nacionaliniame biudžete kasmet skiriama vis daugiau lėšų išlaidoms, t.y. valstybės funkcijų užtikrinimas kasmet reikalauja vis didesnio finansavimo, išskyrus 2011 m., kai nacionalinio biudžeto išlaidos nežymiai sumažėjo.

8 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)

Kaip matyti iš 8 pav., išlaidų struktūra pozicijos viduje 2007-2011 m. laikotarpiu laiko panašias tendencijas, t.y. išlaidos prioritėtinėse srityse kasmet didinamos, nors kai kuriose srityse, pvz., bendrosios paslaugos visuomenei, ekonomikos reikalai ir švietimas, pastebimas išlaidų svyravimas, t.y. vienais metais išlaidos padidinamos, kitais sumažinamos ir atvirkščiai. Įdomu tai, kad 2008 m. visose srityse išlaidos buvo padidintos lygiai po 6,2 proc. Būsto ir komunalinių patogumų išlaidos

2009 m. buvo staiga padidintos net 114,6 proc., o 2010 m. vėl sumažintos net 48,9 proc. ir praktiškai grįžo į 2008 m. lygį.

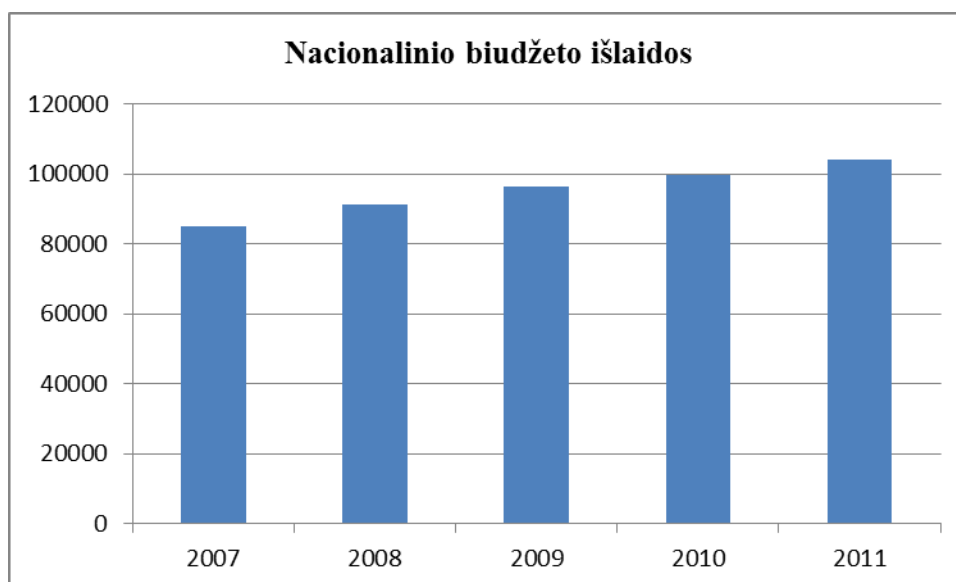

9 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

Iš 9 pav. matyti, kad didžiausia Nyderlandų nacionalinio biudžeto išlaidų dalis skiriama socialinei apsaugai, taip pat sveikatai, mažiau, tačiau panašiomis proporcijomis skiriama bendrosioms paslaugoms visuomenei, švietimui ir ekonomikos reikalams. Mažiausia išlaidų dalis tenka būsto ir komunalinių patogumų sričiai. Išlaidų struktūra tarp pozicijų 2007-2011 m. laikotarpiu išlieka pastovi ir tolygi.

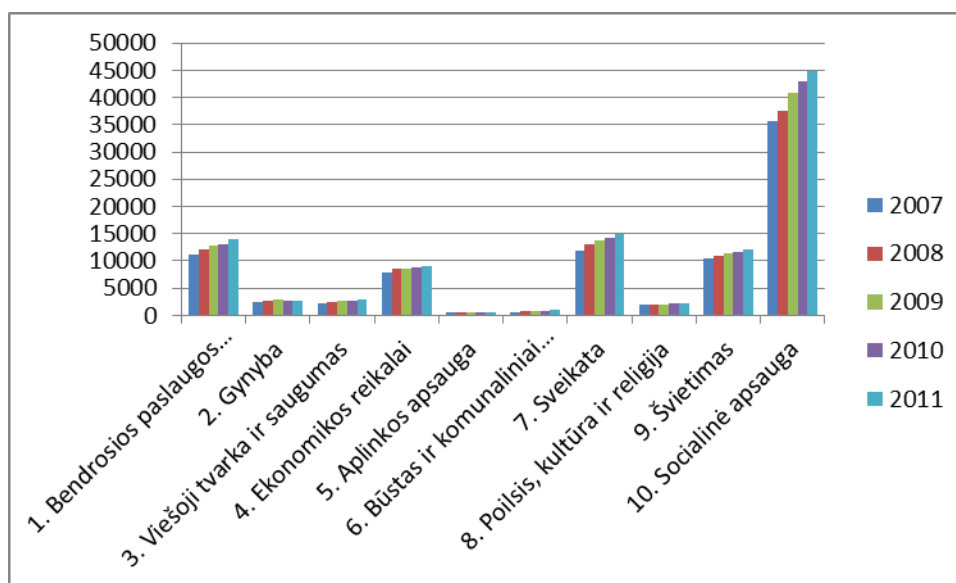
3.4. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Suomijoje

Šioje dalyje analizuojama Suomijos nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika 2007-2011 m. laikotarpiu (papildoma informacija pateikiama 4 priede).

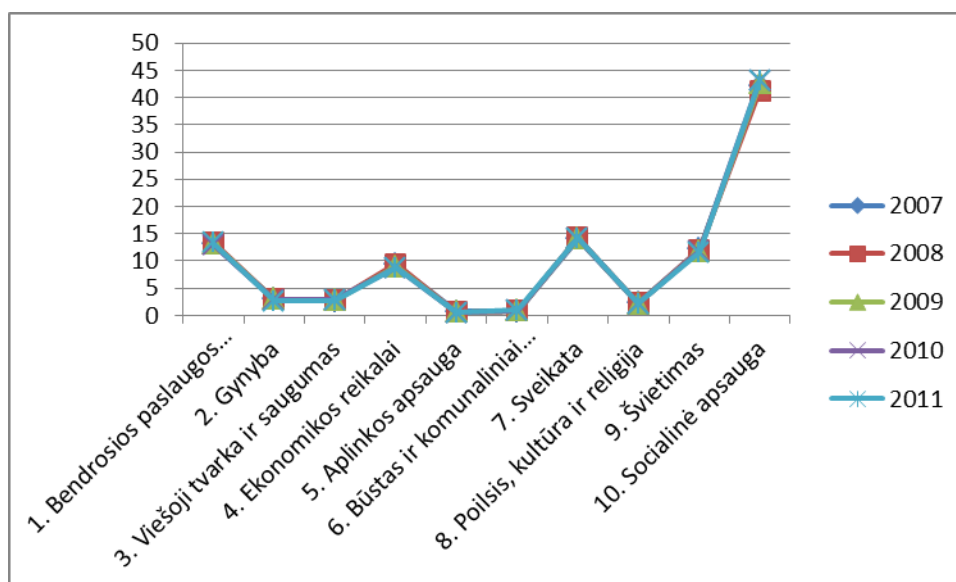
10 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

10 pav. matome, kad Suomijos nacionaliniame biudžete kasmet skiriama vis daugiau lėšų išlaidoms, t.y. valstybės funkcijų užtikrinimas kasmet reikalauja vis didesnio finansavimo.

11 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)

Kaip matyti iš 11 pav., išlaidų struktūra pozicijos viduje 2007-2011 m. laikotarpiu laiko panašias tendencijas, t.y. didžioji dalis išlaidų kasmet atitinkamu procentu didėja. Įdomu tai, kad aplinkos apsaugos srityje išlaidos nuo 2010 m. yra tik mažinamos, o būsto ir komunalinių patogumų išlaidos, nors užima ir mažiausią dalį bendroje išlaidų struktūroje, tačiau kasmet yra didinamos.

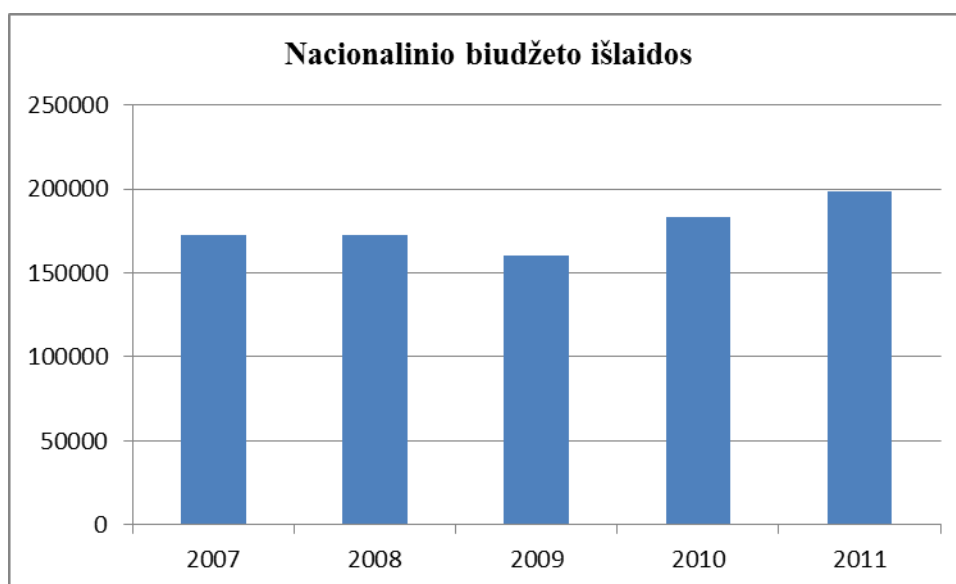

12 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

Iš 12 pav. matyti, kad didžiausia Suomijos nacionalinio biudžeto išlaidų dalis skiriama socialinei apsaugai, mažiau, tačiau panašiomis proporcijomis skiriama sveikatai, bendrosioms paslaugoms visuomenei ir švietimui. Mažiausia išlaidų dalis tenka aplinkos apsaugos bei būsto ir komunalinių patogumų sričiai. Išlaidų struktūra tarp pozicijų 2007-2011 m. laikotarpiu išlieka pastovi ir tolygi.

3.5. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika Švedijoje

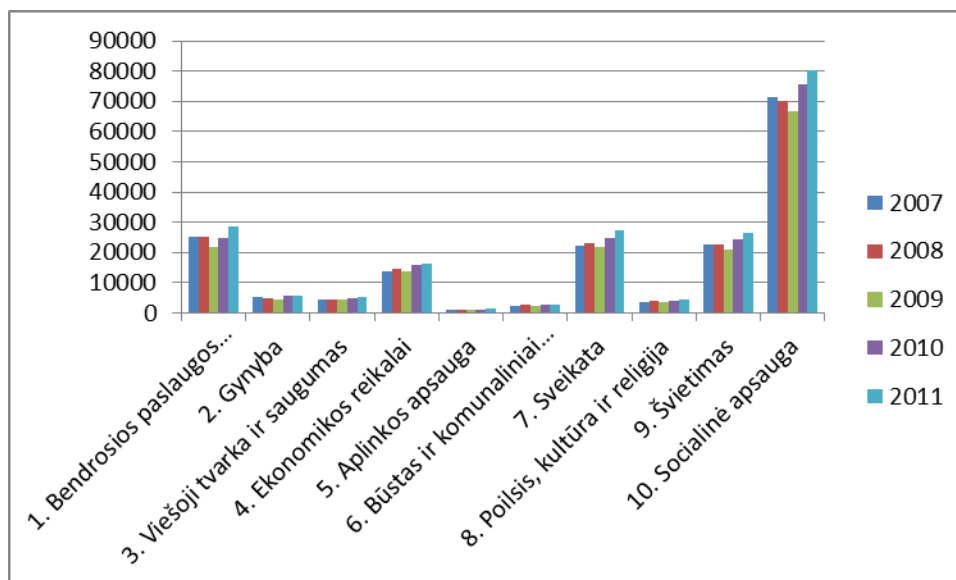
Šioje dalyje analizuojama Švedijos nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra bei jos dinamika 2007-2011 m. laikotarpiu (papildoma informacija pateikiama 5 priede).

13 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

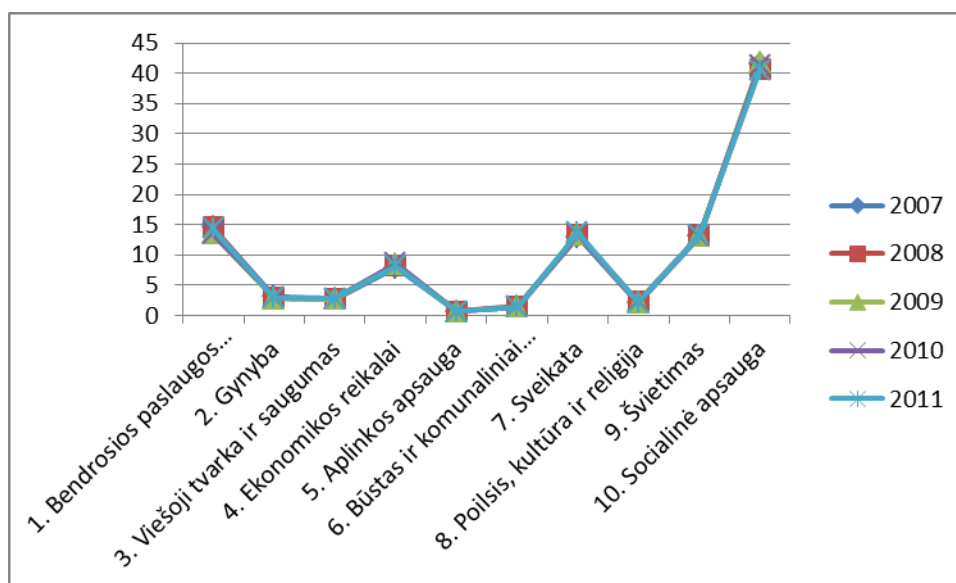

13 pav. matome, kad Švedijos nacionalinį biudžetą paveikė 2008-2009 m. pasaulio ekonominė krizė ir išlaidos 2009 m. mažėjo, tačiau nuo 2010 m. vėl pradėjo augti ir net viršijo 2008 m. lygį.

14 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra (mln. eurų)

Kaip matyti iš 14 pav., išlaidų struktūra pozicijos viduje 2007-2011 m. laikotarpiu laiko panašias tendencijas, t.y. didžioji dalis išlaidų kasmet atitinkamu procentu didėja, išskyrus 2009 m., kai nacionalinį biudžetą paveikė ekonominė krizė. Įdomu tai, kad aplinkos apsaugos srityje išlaidos, nors užima ir mažiausią dalį bendroje išlaidų struktūroje, tačiau praktiškai kasmet yra didinamos.

15 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

Iš 15 pav. matyti, kad didžiausia Švedijos nacionalinio biudžeto išlaidų dalis skiriama socialinei apsaugai, mažiau, tačiau panašiomis proporcijomis bendrosioms paslaugoms visuomenei, sveikatai ir švietimui. Mažiausia išlaidų dalis tradiciškai tenka aplinkos apsaugos bei būsto ir komunalinių patogumų sričiai. Išlaidų struktūra tarp pozicijų 2007-2011 m. laikotarpiu išlieka pastovi ir tolygi.

Iš analizuotos informacijos galima apibendrinti ir mažėjimo tvarka išskirti tiriamų valstybių prioritėtines sritis, t.y. valstybės funkcijas, kurioms įgyvendinti skiriami didžiausi asignavimai (4 lentelė).

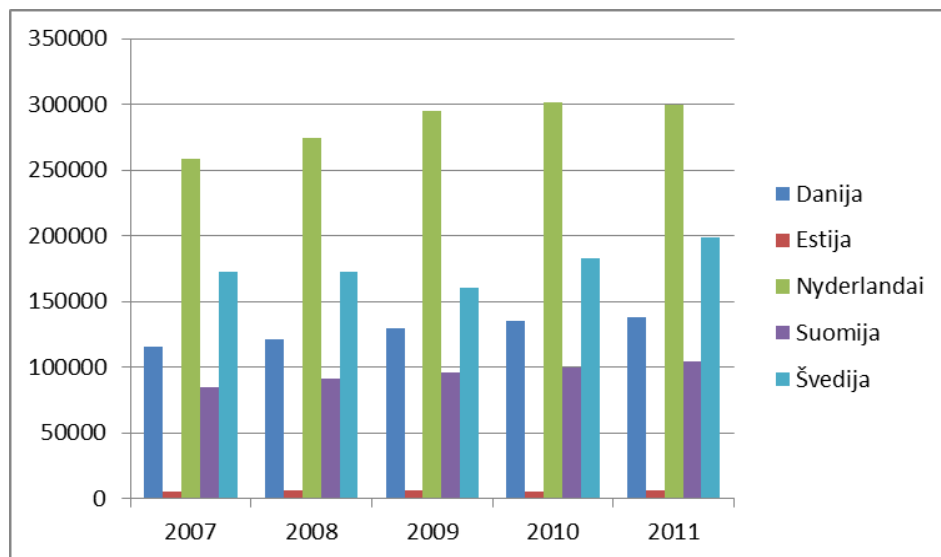
4 lentelė. Prioritėtines tiriamų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų sritys

Danija	Estija	Nyderlandai	Suomija	Švedija
Socialinė apsauga	Socialinė apsauga	Socialinė apsauga	Socialinė apsauga	Socialinė apsauga
Sveikata	Švietimas	Sveikata	Sveikata	Bendrosios paslaugos visuomenei
Bendrosios paslaugos visuomenei	Sveikata	Bendrosios paslaugos visuomenei	Bendrosios paslaugos visuomenei	Sveikata
Švietimas	Ekonomikos reikalai	Švietimas	Švietimas	Švietimas

Šaltinis: sudaryta autoriaus

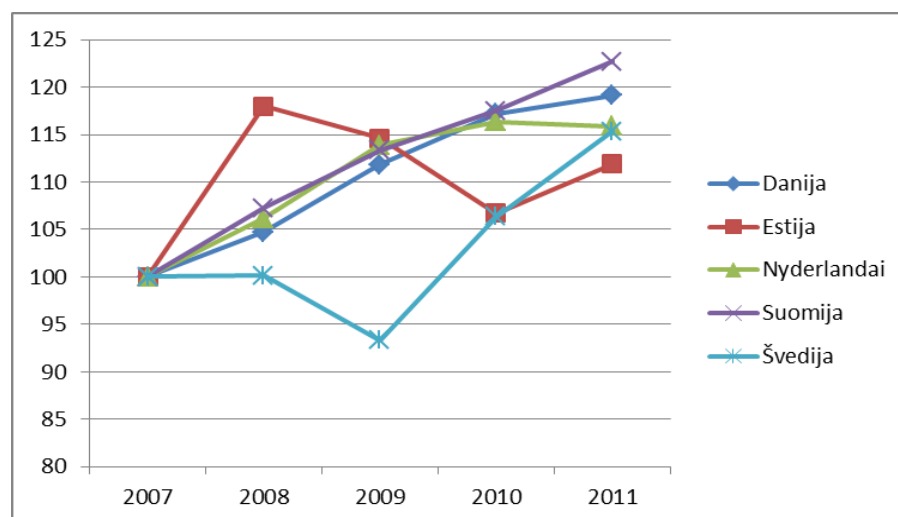
4. NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STRUKTŪROS BEI JOS DINAMIKOS TIRIAMOSE ŠALYSE LYGINAMOJI ANALIZĖ

Šiame skyriuje atliekama nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamoji analizė tarp pasirinktų šalių, siekiant nustatyti prioritetinių sričių finansavimo kitimo tempus valstybėse ir jų kitimo priežastis, t.y. nustatyti, kokie ekonominiai pokyčiai darė įtaką nacionalinių biudžetų asignavimų dydžiams.

16 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidos tiriamose šalyse (mln. eurų)

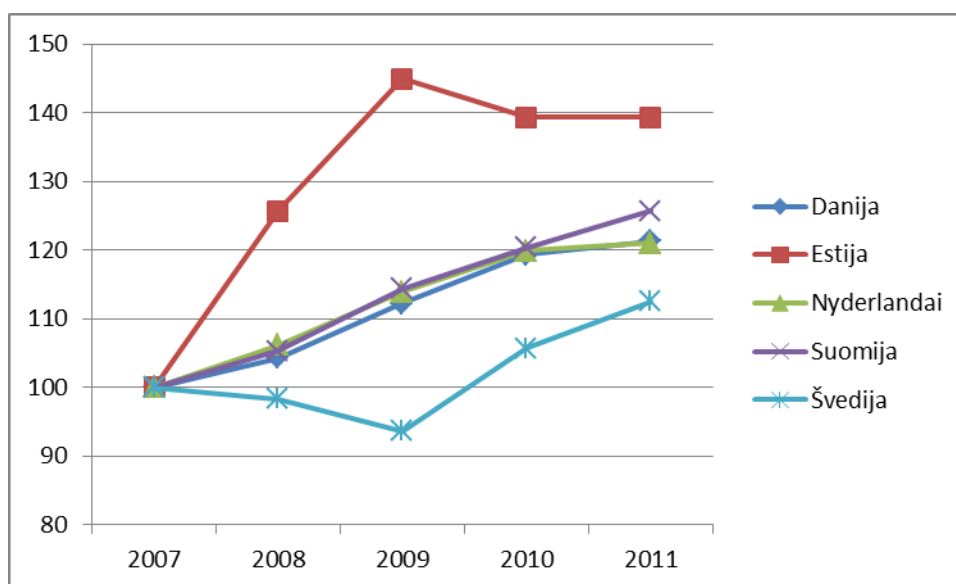
16 pav. matome analizuojamų šalių bendras nacionalinio biudžeto išlaidas 2007-2011 m. laikotarpiu. Išlaidų dydžiu aiškiai pirmauja Nyderlandai, lenkdami visas kitas šalis, bei Švedija ir Danija. Estijos nacionalinio biudžeto išlaidos, palyginus su kitomis šalimis, nedidelės.

17 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)

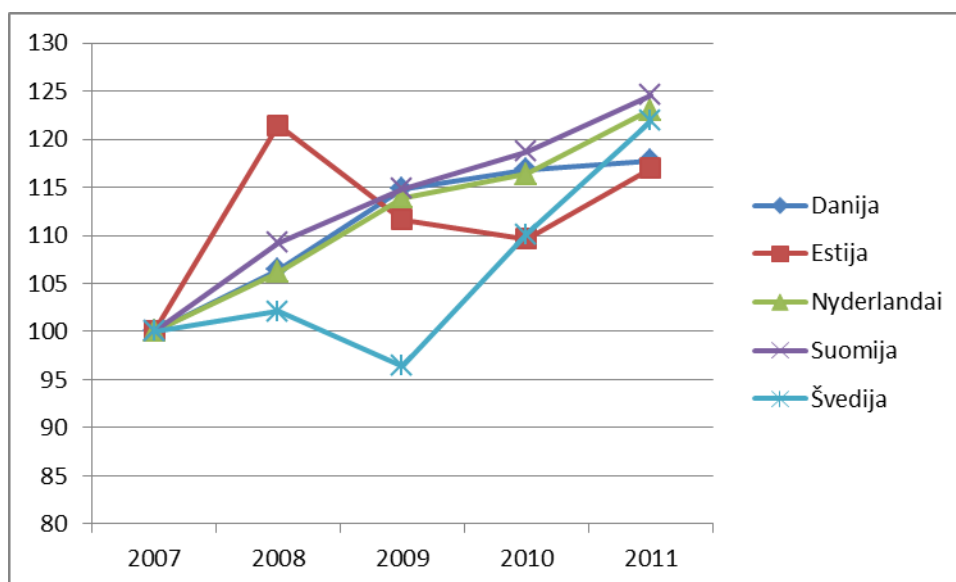
Nors Estijos nacionalinio biudžeto išlaidos atrodo kukliai, palyginus su kitomis tiriamomis šalimis, tačiau vertinant jų apimties kitimo tempus, matome, kad Estijoje 2009 m. išlaidų apimtys didėjo labiausiai iš visų šalių, vėliau, žinoma, pasireiškus ekonominės krizės poveikiui, jos krito. Išlaidų apimties kritimas labiausiai buvo jaučiamas Estijoje ir Švedijoje. Švedijoje 2009 m. išlaidų apimtys krito net žemiau bazinių 2007 m., tuo tarpu Danijoje, Nyderlanduose ir Suomijoje išlaidų apimtys kasmet panašiais tempais didėjo.

Toliau skyriuje lyginamos tiriamų šalių išlaidos, skiriamos prioritetinėms sritims. Analizei buvo pasirinktos tos sritys, kurioms skiriami didžiausi asignavimai visose penkiose šalyse, t.y. socialinei apsaugai, sveikatai ir švietimui (4 lentelė). Taip pat palyginimui buvo paimta ir viena iš mažiausiai finansavimo sulaukianti sritis, t.y. gynyba.

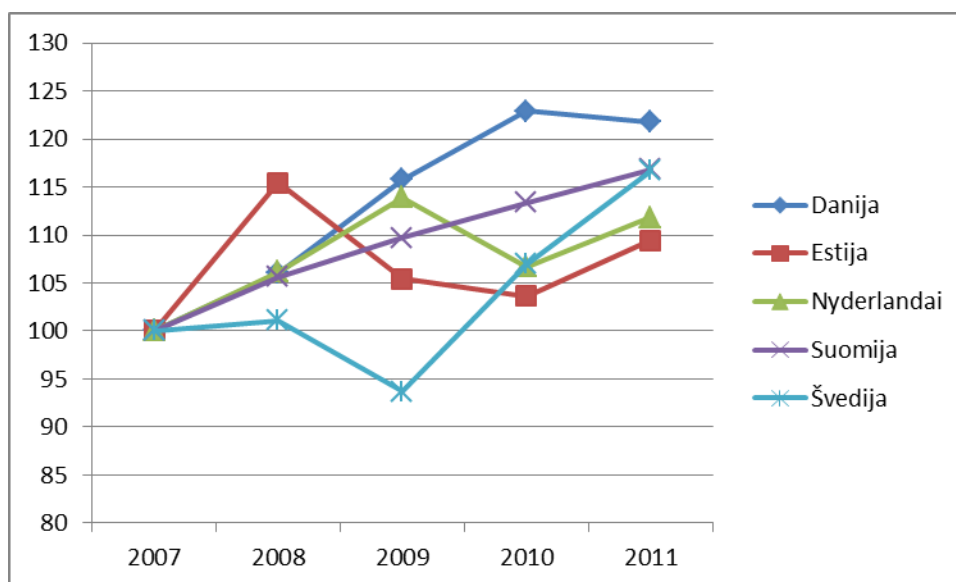
18 paveikslas. Socialinės apsaugos išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)

18 pav. matyti, kad Danijoje, Nyderlanduose ir Suomijoje išlaidos, skiriamos socialinei apsaugai, tolygiai kilo 2007-2011 m. Išskirtinės šioje srityje Estija ir Švedija. Estijoje išlaidų apimtys socialinės apsaugos srityje sparčiai kilo iki pat 2009 m., nuo 2010 m. šiek tiek sumažėdamos. Tuo tarpu Švedijoje viskas vyko atvirkščiai: išlaidos socialinei apsaugai krito iki pat 2009 m., nusileisdamos net žemiau 2007 m. lygio, o nuo 2010 m. vėl pradėjo didėti, tačiau nepasiekė tokių apimčių, kaip kitose šalyse.

19 paveikslas. Sveikatos išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)

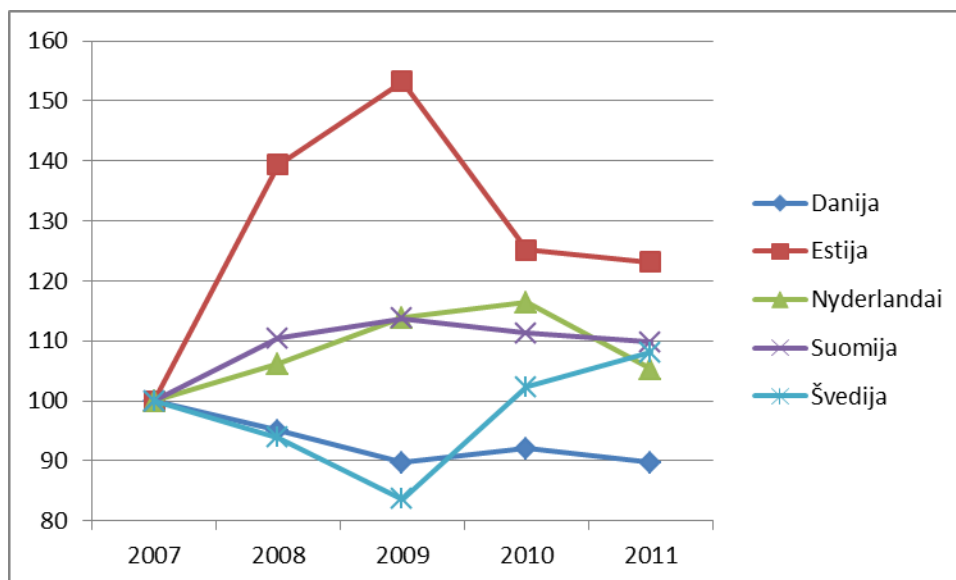
19 pav. matome, kad išlaidų apimtys, skiriamos sveikatai, Danijoje, Nyderlanduose ir Suomijoje kasmet išsilaiko panašiose pozicijose. Vėlgi čia išsiskiria Estija ir Švedija. Estijoje 2008 m. matomas staigus išlaidų apimties sveikatos srityje padidėjimas, vėliau jos krito, o nuo 2011 m. praktiškai pasiekė aukščiau minėtų trijų šalių lygį. Švedijoje, priešingai, 2009 m. išlaidos sveikatai smuko žemiau 2007 m. lygio, o vėliau staigiai vėl kilo ir 2011 m. pasiekė likusių šalių lygį.

20 paveikslas. Švietimo išlaidų apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)

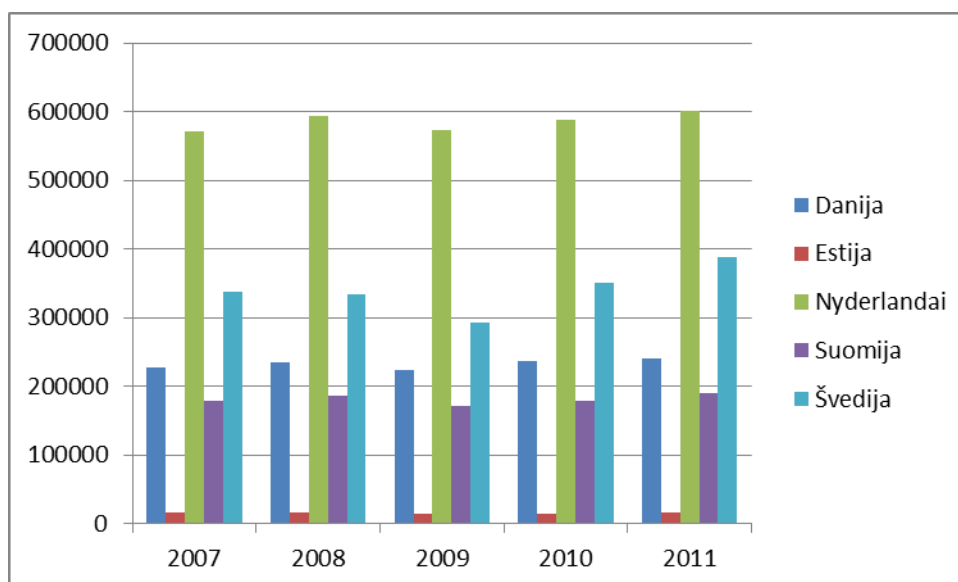
Iš 20 pav. matome, kad išlaidų apimtys, skiriamos švietimui, didėjo, išskyrus Daniją (2011 m.), Estiją (2009 ir 2010 m.), Nyderlandus (2010 m.) ir Švediją (2009 m.), kuriose nurodytais metais išlaidos švietimui buvo sumažintos. Švedija buvo vienintelė valstybė, sumažinusi išlaidas švietimui

žemiau 2007 m. lygio. Tuo tarpu Suomija yra vienintelė valstybė, kurioje išlaidų apimtys švietimo srityje nebuvo mažinamos nė vienais metais.

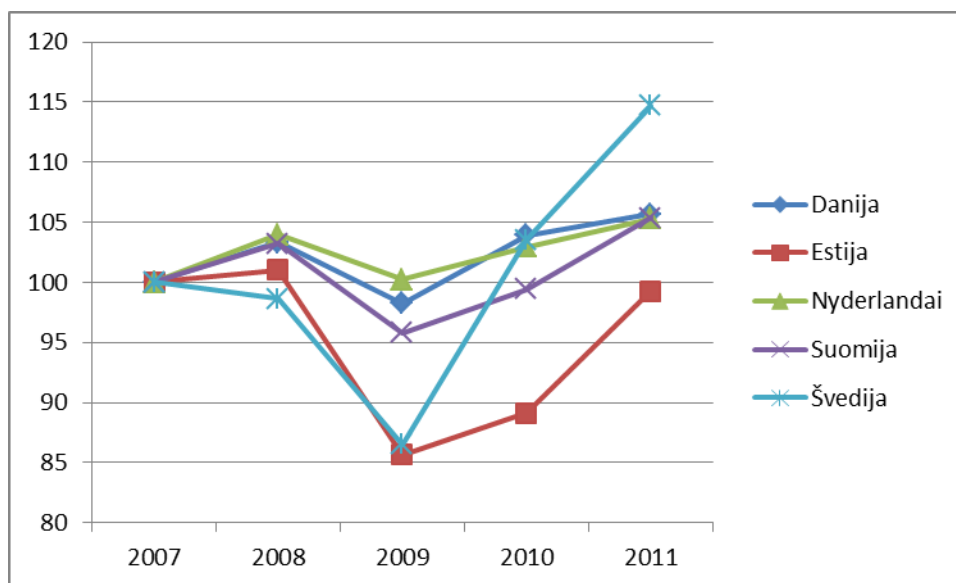
21 paveikslas. Gynybos išlaidų apimtys kitimo tempai (2007 m. = 100)

21 pav. matome išskirtinę Estiją, kuri skiria didžiausias išlaidų apimtis gynybai, palyginus su likusiomis šalimis. Išlaidos šioje srityje sparčiai augo 2007-2009 m., o nuo 2010 m. jau sumažėjo, tačiau vis dar viršija kitų valstybių lygį. Čia išsiskiria ir Danija, kuri nuo pat 2007 m. praktiškai kasmet mažina išlaidų apimtis gynybai. Tuo tarpu Nyderlandai ir Suomija išlaiko panašų išlaidų lygį šioje srityje.

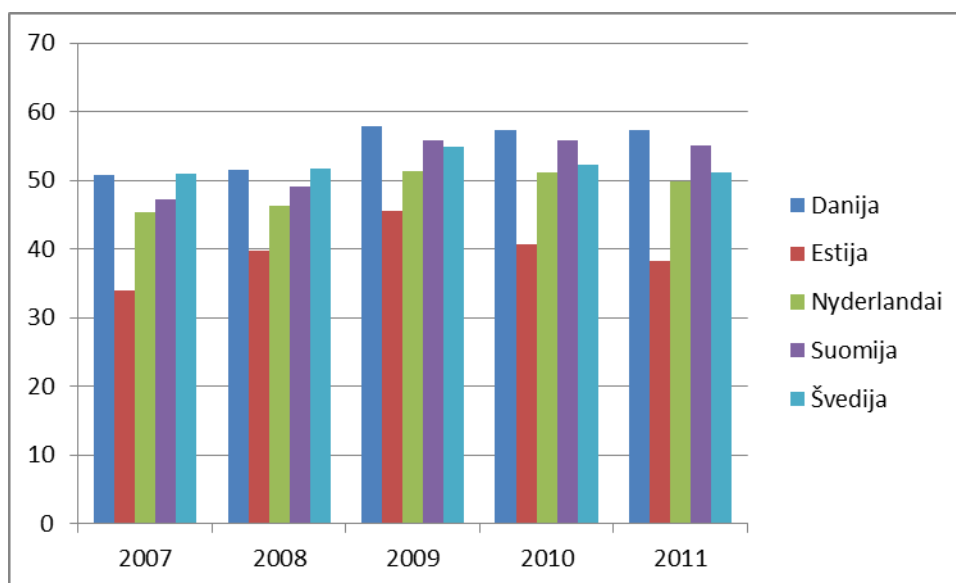
22 paveikslas. BVP tiriamose šalyse (mln. eurų)

22 pav. matome analizuojamų šalių BVP 2007-2011 m. laikotarpiu. BVP dydžiu aiškiai pirmauja Nyderlandai, lenkdami visas kitas šalis, bei Švedija ir Danija. Estijos BVP, palyginus su kitomis šalimis, nedidelis.

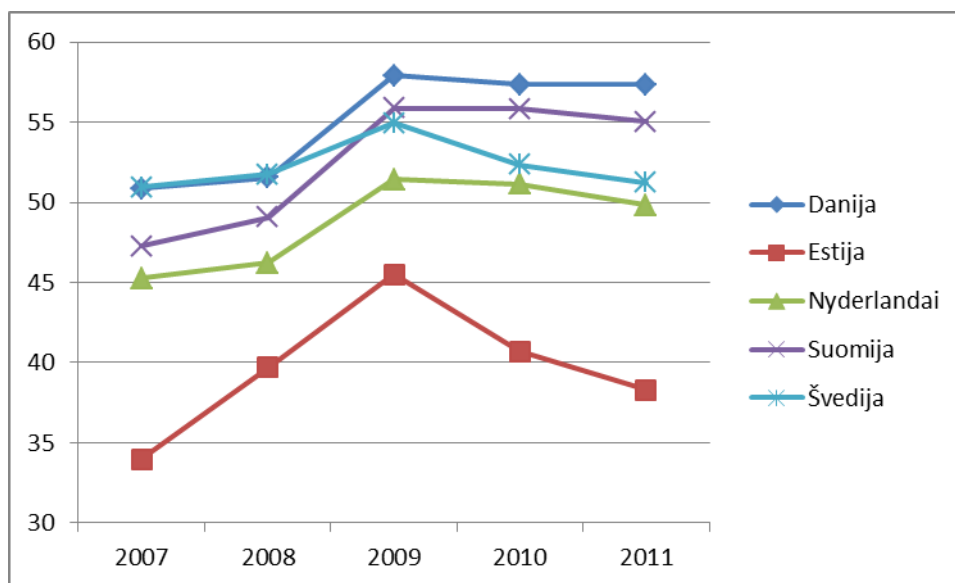
23 paveikslas. BVP apimtys kitimo tempai (2007 m. = 100)

23 pav. matome, kad BVP apimtys be išimties visose šalyse 2009 m. krito dėl ekonominės krizės. Sparčiausiai BVP apimtys nuo 2010 m. kilo Švedijoje, lėčiausias BVP apimčių augimas, 2011 m. dar nepasiekęs 2007 m. lygio, pastebimas Estijoje.

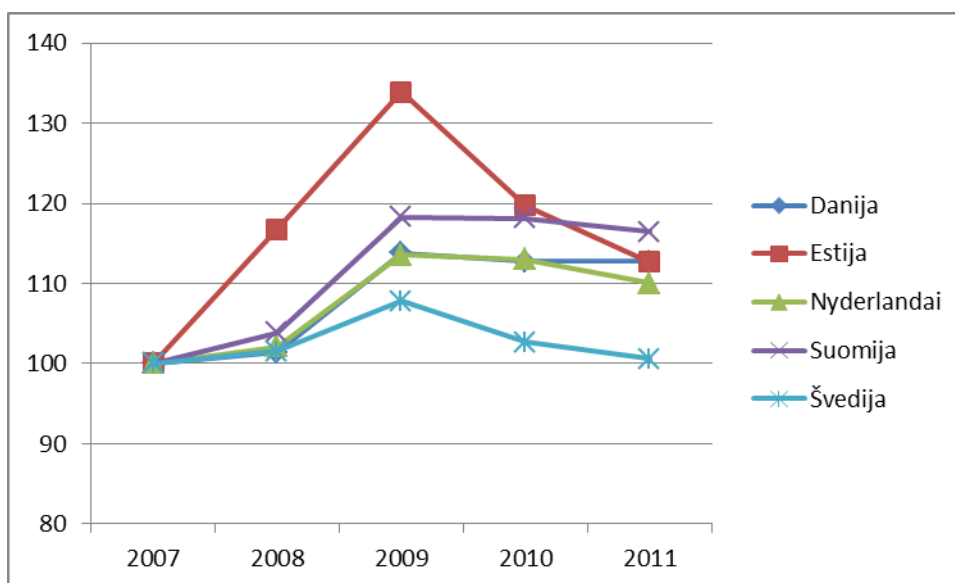
24 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis BVP (proc.)

Iš 24 pav. matome, kad tokiose šalyse kaip Danija, Švedija, o nuo 2009 m. ir Suomija bei Nyderlandai nacionalinio biudžeto išlaidoms skiria 50 ir daugiau proc. nuo BVP. Tuo tarpu vienintelės Estijos, išskyrus 2009 m., nacionalinio biudžeto išlaidos nuo BVP neviršija 40 proc.

25 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis BVP (proc.)

25 pav. matome, kad išlaidų dalis nuo BVP visose šalyse kilo 2008-2009 m., nuo 2010 m. vėl pradėjo kristi. Paveiksle matyti, kad Estijoje ir Nyderlanduose nacionalinio biudžeto išlaidos nuo BVP sudaro mažiausią dalį iš visų valstybių.

26 paveikslas. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalies nuo BVP apimties kitimo tempai (2007 m. = 100)

Iš 26 pav. matyti, kad 2009 m. kritus BVP lygiui visose šalyse, tai labiausiai iš tiriamų valstybių pajuto Estija. Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis nuo BVP šioje šalyje 2009 m. pakilo aukščiausiai iš tiriamų valstybių. Mažiausias poveikis buvo jaučiamas Švedijoje, likusiose šalyse jis buvo panašiam lygyje.

Iš atliktos analizės matome, kad BVP kritimas be išimties visose valstybėse 2009 m. darė įtaką tik dviejų valstybių – Estijos ir Švedijos – bendram nacionalinio biudžeto išlaidų dydžiui, t.y. 2009 m. pastebimas bendras išlaidų sumažėjimas šiose valstybėse. Žinoma, tam turėjo įtakos tai, kad BVP apimtys stipriausiai krito būtent šiose dviejose šalyse. BVP lygio kritimas šiose šalyse turėjo įtakos ir prioritetinių sričių finansavimui (5 lentelė).

5 lentelė. BVP pokyčių įtaka šalių nacionalinių biudžetų prioritetinėms išlaidų sritims

	2008	2009	2010	2011
Danija	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (krenta)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (krenta)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (krenta) Gynyba (krenta)
Estija	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (krenta) Švietimas (krenta) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (krenta) Sveikata (krenta) Švietimas (krenta) Gynyba (krenta)	Socialinė apsauga (krenta) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (krenta)
Nyderlandai	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (krenta) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kylas) Gynyba (krenta)
Suomija	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (krenta)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (krenta)
Švedija	Socialinė apsauga (krenta) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (krenta)	Socialinė apsauga (krenta) Sveikata (krenta) Švietimas (krenta) Gynyba (krenta)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)	Socialinė apsauga (kyla) Sveikata (kyla) Švietimas (kyla) Gynyba (kyla)

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nors bendros nacionalinio biudžeto išlaidos tiek Estijoje, tiek Švedijoje 2009 m. krito, tačiau jų dalis nuo BVP vis dėlto didėjo. Padidėjimas tais metais matomas ir kitose tiriamose šalyse. Įdomu tai, kad nors Švedija, kaip ir Estija, yra iš tų valstybių, kurioje BVP apimtys 2009 m. krito labiausiai, tačiau poveikis šalies nacionalinio biudžeto išlaidų daliai nuo BVP čia buvo mažiausias.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

1. Tam, kad nacionaliniame biudžete galėtume aiškiai išskirti valstybės prioritetus, būtina biudžeto asignavimus klasifikuoti, pasirenkant vieną iš pasaulio praktikoje egzistuojančių išlaidų klasifikavimo sistemų, pvz., valdžios funkcijų (COFOG), ekonominė, programinė, organizacinė ir kitos išlaidų klasifikacijos. Idealiausiu atveju valstybės turėtų naudoti vienodą išlaidų klasifikaciją, tam, kad galėtume atlikti ne tik pačios valstybės asignavimų paskirstymo skirtingais laikotarpiais, bet ir skirtingų valstybių palyginamąją analizę. Turbūt lengviausia prioritetas valstybės finansavimo sritis išskirti, naudojant valdžios funkcijų klasifikaciją (COFOG). Be to, COFOG klasifikacija ne tik parodo, kurioms valstybės funkcijoms atlikti skiriami didžiausi asignavimai, bet ir leidžia atlikti išlaidų struktūros ir dinamikos analizę istorinėje retrospektyvoje, palyginti skirtingų valstybių išlaidų struktūrą tam tikru laikotarpiu.

2. Tiriamose valstybėse – Danijoje, Estijoje, Nyderlanduose, Suomijoje ir Švedijoje – metų pradžioje pradėdamas rengti daugiametis biudžetas ir (arba) metinis nacionalinis biudžetas, kuriuose pagrindinis dėmesys skiriamas valdžios institucijų išlaidų dydžiui. Pagrindinį vaidmenį nacionalinio biudžeto rengimo procese atlieka Finansų ministerija su sektorinėmis ministerijomis, kadangi jos kartu diskutuodamos priima bendrą sprendimą dėl asignavimų dydžio kiekvienai ministerijai ir (arba) sektoriui. Diskusijos dėl metinio biudžeto šalių Vyriausybėse vyksta iki rudens, o galutiniai sprendimai priimami ir biudžeto projektas Parlamentams pristatomas rugpjūčio – rugsėjo mėnesiais. Rengiant metinį nacionalinį biudžetą ir skirstant asignavimus, vadovaujama Koalicijos susitarimu arba daugiamete biudžeto strategija, kur numatytos naujosios Vyriausybės valdymo laikotarpio prioritetas sritys. Parlamentuose biudžetų projektai analizuojami specialiuose komitetuose, vyksta Parlamentinės biudžetų skaitymo sesijos ir biudžetai yra patvirtinami iki metų pabaigos. Parlamentai tiriamose šalyse atlieka neįvykusių vaidmenį, rengiant metinio nacionalinio biudžeto projektą. Išskirtinė šiuo požiūriu – Švedija, kurios Parlamentas dar prieš biudžeto pristatymą Parlamentui patvirtina bendrą išlaidų lygį Vyriausybės pavasario fiskalinės politikos įstatyme. Įdomu tai, kad Nyderlanduose metinis nacionalinis biudžetas yra tvirtinamas net 23 atskirais teisės aktais, pagal sektorių ministerijų administravimo sritis. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad Nyderlandų Koalicijos susitarimas pasirodė besantis puikus įrankis viešiesiems finansams valdyti ir visas biudžeto formavimo bei išlaidų paskirstymo procesas yra gerosios praktikos pavyzdys kitoms šalims.

3. Bendru nacionalinio biudžeto išlaidų dydžiu akivaizdžiai pirmauja Nyderlandai, taip pat dideli asignavimai valstybės funkcijoms įgyvendinti skiriami ir Švedijoje bei Danijoje. Estijos nacionalinio biudžeto išlaidos kuklios, palyginus su kitomis tiriamomis šalimis. Danijoje, Nyderlanduose ir Suomijoje 2007-2011 m. laikotarpiu pastebimas nuolatinis išlaidų augimas, tuo tarpu Švedijoje bendros išlaidų apimtys smarkiai krito 2009 m., o Estijoje – 2009-2010 m. BVP dydžiu taip pat

pirmauja Nyderlandai, Švedija bei Danija. BVP 2007-2011 m. laikotarpiu tiriamose šalyse nuolat augo, išskyrus 2009 m., kai visose šalys pasireiškė staigus BVP kritimas. Danijoje ir Švedijoje, o nuo 2009 m. ir Nyderlanduose bei Suomijoje nacionalinio biudžeto išlaidos sudaro daugiau kaip 50 proc. BVP. Čia išskirtinė Estija, kurios išlaidos nuo BVP nei vienais metais neviršijo 45 proc. Pastebima, kad nuo 2010 m. išlaidų dalies nuo BVP apimtys kasmet mažinamos visose tiriamose šalyse.

4. Išanalizavus duomenis apie tiriamų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų dydį, jų struktūrą bei dinamiką 2007-2011 m. laikotarpiu, darome išvadą, kad didžiausi asignavimai skiriami įgyvendinti tokioms valstybės funkcijoms kaip socialinė apsauga, sveikata bei švietimas, taip pat bendrosios paslaugos visuomenei ir ekonomikos reikalai. Pirmosios trys sritys be išimties visose valstybėse užima pirmaujančias vietas pagal išlaidų dydį. Praktiškai visose valstybėse išlaidos socialinei apsaugai, sveikatai ir švietimui tik didėja 2007-2011 m. laikotarpiu, išskyrus 2009 ar 2010 m., kai šalys pajuto 2008-2009 m. pasaulio ekonominės krizės poveikį ir kai kurios buvo priverstos visose srityse „susiveržti diržus“. Galima teigti, kad tiriamos šalys yra orientuotos į visuomenės, šalies gyventojų gerovę, kadangi didžiausius asignavimus skiria tokioms sritims, kurios užtikrina svarbiausių gyventojų poreikių patenkinimą – kokybiškas ir prieinamas sveikatos ir švietimo paslaugas bei, žinoma, socialinę apsaugą – ligos, nedarbo, motinystės pašalpos, orios senatvės užtikrinimas, aprūpinimas būstu ir pan.

Rekomenduotina išanalizuoti ir pasinaudoti tokių šalių kaip Danija, Nyderlandai ir Suomija gerąja praktika, kai ekonomikos nuosmukio metu, pasireiškus 2008-2009 m. pasaulio ekonominės krizės poveikiui, prioritetinių valstybės sričių – socialinės apsaugos, sveikatos ir švietimo – finansavimas ne tik, kad nebuvo sumažintas, o priešingai, joms buvo skiriami net didesni asignavimai.

5. Danijoje prioritetinių sričių finansavimas kasmet didėjo, išskyrus 2011 m., kai 0,9 proc. buvo sumažintos išlaidos švietimui, palyginus su 2010 m. Socialinei apsaugai čia skiriama iki 43,9, sveikatai iki 14,9, o švietimui iki 13,7 proc. nuo visų biudžeto išlaidų. Estijoje prioritetinių sričių finansavimas krito 2009-2010 m. Socialinei apsaugai čia skiriama iki 35,8, sveikatai iki 13,3, o švietimui iki 17,3 proc. nuo visų biudžeto išlaidų. Nyderlanduose prioritetinių sričių finansavimas kasmet didėjo, išskyrus 2010 m., kai 6,3 proc. buvo sumažintos išlaidos švietimui, palyginus su 2009 m. Socialinei apsaugai čia skiriama iki 34,5, sveikatai iki 17, o švietimui iki 12 proc. nuo visų biudžeto išlaidų. Suomijoje prioritetinių sričių finansavimas kasmet tik didėjo. Socialinei apsaugai čia skiriama iki 43,1, sveikatai iki 14,3, o švietimui iki 12,2 proc. nuo visų biudžeto išlaidų. Švedijoje visų prioritetinių sričių finansavimas krito 2009 m. Socialinei apsaugai čia skiriama iki 41,7, sveikatai iki 13,7, o švietimui iki 13,3 proc. nuo visų biudžeto išlaidų. 2007-2011 m. laikotarpiu Danijoje trims prioritetinėms sritims skiriama 70-72, Estijoje 57-66, Nyderlanduose 61-63, Suomijoje 67-69, o Švedijoje 67-68 proc. nuo visų nacionalinio biudžeto išlaidų.

6. Atlikus nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamąją analizę tarp pasirinktų šalių matome, kad 2009 m. be išimties visose valstybėse pasireiškė BVP kritimas, kuriam

įtakos turėjo 2008-2009 m. pasaulio ekonominė krizė. Tačiau toks visuotinis BVP kritimas darė poveikį tik dviejų valstybių – Estijos ir Švedijos – bendram nacionalinio biudžeto išlaidų dydžiui, t.y. 2009 m. pastebimas bendras išlaidų sumažėjimas šiose valstybėse. Žinoma, tam turėjo įtakos tai, kad BVP apimtys stipriausiai krito būtent šiose dviejose šalyse. Tuo tarpu kitose šalyse bendras nacionalinio biudžeto išlaidų lygis kilo nepaisant ekonominio nuosmukio.

BVP lygio kritimas tiriamose šalyse turėjo įtakos ir prioritetinių sričių finansavimui. Žinoma, čia vėl išsiskiria Estija ir Švedija, kur ekonominio nuosmukio poveikis buvo jaučiamas labiausiai. Estijoje 2009 m. buvo sumažintos išlaidų apimtys sveikatos ir švietimo srityje, tačiau padidintos socialinės apsaugos srityje. Tai galima paaiškinti tuo, kad prasidėjus ekonominei krizei, padidėjo bedarbių skaičius, todėl didesnė lėšų dalis turėjo būti skirta bedarbių pašalpoms, perkvalifikavimui ir pan., kas padidino socialinės apsaugos srities išlaidas. Tuo tarpu Švedijoje 2009 m. krito išlaidų apimtys visose trijose prioritetinėse srityse.

Nors bendros nacionalinio biudžeto išlaidos tiek Estijoje, tiek Švedijoje 2009 m. krito, tačiau jų dalis nuo BVP vis dėlto didėjo. Padidėjimas tais metais matomas ir kitose tiriamose šalyse. Įdomu tai, kad nors Švedija, kaip ir Estija, yra iš tų valstybių, kurioje BVP apimtys 2009 m. krito labiausiai, tačiau poveikis šalies nacionalinio biudžeto išlaidų daliai nuo BVP čia buvo pats mažiausias. Vadinasi, Švedija, kritus jos BVP lygiui, atitinkamai mažino ir bendrą nacionalinio biudžeto išlaidų lygį. Estija taip pat tais pačiais metais sumažino nacionalinio biudžeto išlaidas, tuo tarpu likusios valstybės – Danija, Nyderlandai ir Suomija – išlaidas didino arba bent išlaikė panašų jų lygį.

Rekomenduotina atlikti tyrimą, siekiant nustatyti, kurios šalys – mažinusios ar didinusios nacionalinio biudžeto išlaidas ekonominio nuosmukio metu – pasiekė spartesnę valstybės ekonomikos atsigavimą po 2008-2009 m. pasaulio ekonominės krizės.

LITERATŪRA

1. Butkevičius A. Nacionalinio biudžeto išlaidų planavimo pagrįstumo didinimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, ekonomika (04S). – Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2008.

2. Dugaard, S. Enhancing Expenditure Control with a Decentralised Public Sector in Denmark // OECD Economics Department Working Papers. – 2002, No. 320, p. 6-9, 21-36.

3. Dirk-Jan Kraan et al. Budgeting in Estonia // OECD Journal on Budgeting. – 2008, Vol. 8, No. 2, p. 1-40. - ISSN 1608-7143.

4. Ginnerup R. et al. Performance budgeting in Denmark // OECD Journal on Budgeting. – 2007, Vol. 7, No. 4, p. 1-24. - ISSN 1608-7143.

5. Hemmings P et al. Enhancing the Effectiveness of Public Spending in Finland // OECD Economics Department Working Papers. – 2003, No. 358, p. 20-41.

6. Jon R. Blondal. Budgeting in Sweden // OECD Journal on Budgeting. – 2001, Vol. 1, No. 1, p. 27-57. – ISSN 1608-7143.

7. Jon R. Blondal et al. Budgeting in Finland // OECD Journal on Budgeting. – 2002, Vol. 2, No. 2, p. 119-152. - ISSN 1608-7143.

8. Jon R. Blondal, Jens Kromann Kristensen. Budgeting in Netherlands// OECD Journal on Budgeting. – 2002, Vol. 1, No. 3, p. 43-80. - ISSN 1608-7143.

9. Jon R. Blondal, Michael Ruffner. Budgeting in Denmark // OECD Journal on Budgeting. – 2004, Vol. 4, No. 1, p. 49-79. – ISSN 1608-7143.

10. Juozas Bivainis, Algirdas Butkevičius. Nacionalinio biudžeto išlaidų planavimas // Pinigų studijos. – 2002, Nr. 4, p. 20-36.

11. Premchand A. Government budgeting and expenditure controls. Theory and practice // International Monetary Fund. – 1994, p. 34-61, 204-230.

12. Richard Allen, Daniel Tommasi. Managing public expenditure. A reference book for transition countries // – 2001, p. 22-40, 121-131.

13. Vijūnienė J. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto išlaidų analizė ir jų kitimo tendencijų pagrindimas: magistro baigiamasis darbas. – Šiauliai: Šiaulių universitetas, 2010.

14. Budget practices in the Netherlands. The Budgeting Framework Commission, the Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis and the fundamental expenditure reviews // – Inspectorate of the Budget, 2010 [PDF kopija].

15. Developing the spending limits system – Issue number 17b/2011 [PDF kopija].

http://www.vm.fi/vm/en/04_publications_and_documents/01_publications/01_budgets/20110325TheDev/Kehysjaerjestelmae_enkku.pdf [žiūrėta 2011 12 27]

16. Government at a glance 2009 [PDF kopija].

http://www.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance-2009_9789264075061-en;jsessionid=52ap3n2shm9sa.x-oecd-live-02 [žiūrėta 2013 01 08]

17. Government at a glance 2011 [PDF kopija].

http://www.oecd-ilibrary.org/governance/government-at-a-glance_22214399 [žiūrėta 2013 01 08]

18. National Accounts of OECD Countries. General Government Accounts 2012 [PDF kopija].

http://www.oecd-ilibrary.org.skaitykla.mruni.eu/economics/national-accounts-of-oecd-countries-general-government-accounts-2012_na_gga-2012-en [žiūrėta 2013 01 08]

19. OECD economic surveys: Finland // – 2008, Vol. 2008/6.

20. Public finance in the Netherlands. Budget policy and budget process. // Ministry of Finance [PDF kopija].

<http://www.government.nl/issues/budget> [žiūrėta 2013 01 08]

21. Restoring public finances. 2012 update [PDF kopija].

http://www.oecd-ilibrary.org.skaitykla.mruni.eu/governance/restoring-public-finances-2012-update_9789264179455-en [žiūrėta 2013 01 08]

22. Update on the economic outlook and public finances. Amended budget proposal 2012 [PDF kopija].

http://uk.fm.dk/Publications/2011/~~/media/Files/Nyheder/Publications/2011/Update%20on%20the%20economic%20outlook%20and%20public%20finances_nov2011.ashx [žiūrėta 2012 01 06]

23. COFOG – classifications of government expenditures by function and time.

<http://www.statbank.dk/statbank5a/default.asp?w=1280> [žiūrėta 2013 02 15]

24. General government expenditure by function (COFOG).

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do> [žiūrėta 2013 03 18]

25. GF056: Expenditure of general government (consolidated) by sector, year, function of government and indicator. [http://pub.stat.ee/px-](http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=GF056&ti=EXPENDITURE+OF+GENERAL+GOVERNMENT+BY+FUNCTION+AND+SUB-SECTOR+%28CONSOLIDATED%29&path=../I_Databas/Economy/08Finance/06Government_finances/04Revenue_expenditure_and_debt/&lang=1)

[web.2001/Dialog/varval.asp?ma=GF056&ti=EXPENDITURE+OF+GENERAL+GOVERNMENT+BY+FUNCTION+AND+SUB-SECTOR+%28CONSOLIDATED%29&path=../I_Databas/Economy/08Finance/06Government_finances/04Revenue_expenditure_and_debt/&lang=1](http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=GF056&ti=EXPENDITURE+OF+GENERAL+GOVERNMENT+BY+FUNCTION+AND+SUB-SECTOR+%28CONSOLIDATED%29&path=../I_Databas/Economy/08Finance/06Government_finances/04Revenue_expenditure_and_debt/&lang=1) [žiūrėta 2013 02 26]

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Smirinenkaitė I. Nacionalinių biudžetų išlaidų struktūra bei jos dinamika Europos Sąjungos šalyse / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. M. Strumskis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Finansų ir mokesčių katedra, 2013. – 74 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta Danijos, Estijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos nacionalinių biudžetų išlaidų struktūra bei jos dinamika 2007-2011 m. laikotarpiu, nustatytos valstybių prioritetinės finansavimo sritys bei išlaidų struktūros pokyčių priežastys. Pirmajame skyriuje pristatomi pagrindiniai reikalavimai išlaidų klasifikacijai ir pristatymui nacionaliniame biudžete. Antrajame skyriuje pateikta įvertinta pasirinktų šalių nacionalinio biudžeto rengimo ir tvirtinimo praktika. Trečiame skyriuje išanalizuota pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūra bei įvertinti pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros pokyčiai 2007-2011 m. laikotarpiu. Ketvirtame skyriuje atlikta nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamoji analizė tarp pasirinktų šalių.

Pagrindiniai žodžiai: nacionalinio biudžeto išlaidos, nacionalinio biudžeto išlaidų struktūra, nacionalinio biudžeto išlaidų klasifikacija, prioritetinės asignavimų sritys.

Smirinenkaitė I. The structure and dynamics of national budget expenditures in the European Union countries / Master's Work in Finance Management. Supervisor assoc. prof. dr. M. Strumskis. – Vilnius: Department of Finance and Taxes, Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris university, 2013. – 74 p.

ANOTATION

The structure and dynamics of national budget expenditures during the period of 2007-2011 in Denmark, Estonia, the Netherlands, Finland and Sweden is analyzed and evaluated in this Master's Work. Also, priority areas of funding and reasons of changes in expenditures structure in studied countries is identified. In the first chapter, the basic requirements of expenditures classification and presentation in national budget are analyzed. In the second chapter, the practice of national budget formulation and parliamentary approval is evaluated. In the third chapter, the structure of national

budget expenditures and changes of it during the period of 2007-2011 in studied countries is analyzed. In the fourth chapter, the comparative analysis of the structure and dynamics of national budget expenditures in studied countries is carried out.

Key words: national budget expenditures, structure of national budget expenditures, classification of national budget expenditures, priority areas of appropriations.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Smirinenkaitė I. Nacionalinių biudžetų išlaidų struktūra bei jos dinamika Europos Sąjungos šalyse / Finansų valdymo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. M. Strumskis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, Finansų ir mokesčių katedra, 2013. – 74 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali, nes bus įvertinta, kaip nacionalinio biudžeto išlaidos yra paskirstomos pasirinktose šalyse, kaip keičiasi ši struktūra tam tikru laikotarpiu, be to, labai naudinga įvertinti, ar ir kaip tam tikrose šalyse kito išlaidų struktūra 2008-2009 m. pasaulio ekonominės krizės metais ir po jos.

Tyrimo keliamos dvi pagrindinės problemos: į kokių žmonių interesus yra orientuoti šalių nacionaliniai biudžetai; kokie yra pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros pokyčiai 2007-2011 m.

Tyrimo objektas – Danijos, Estijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos 2007-2011 m. nacionalinių biudžetų išlaidos.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti Danijos, Estijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos nacionalinių biudžetų išlaidų struktūrą bei jos dinamiką 2007-2011 m. laikotarpiu ir nustatyti valstybių prioritetines finansavimo sritis bei išlaidų struktūros pokyčių priežastis.

Tyrimo uždaviniai: išnagrinėti pagrindinius nacionalinio biudžeto išlaidų klasifikavimo ir jų pristatymo parlamentui bruožus, siekiant nustatyti išlaidų klasifikavimo svarbą; įvertinti pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų rengimo ir tvirtinimo praktiką, siekiant nustatyti, kaip valstybėse yra paskirstomi asignavimai prioritetinėms sritims; išanalizuoti pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūrą bei jos dinamiką 2007-2011 m. laikotarpiu, siekiant nustatyti prioritetines valstybių finansavimo sritis; atlikti nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamąją analizę tarp pasirinktų šalių, siekiant nustatyti prioritetinių sričių finansavimo kitimo tempus valstybėse ir kitimo priežastis.

Tyrimui atlikti buvo pasirinkti šie metodai: mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė; statistinė duomenų analizė; lyginamoji duomenų analizė.

Nustatyta, jog tam, kad nacionaliniame biudžete galėtume aiškiai išskirti valstybės prioritetus, būtina biudžeto asignavimus klasifikuoti, pasirenkant vieną iš pasaulio praktikoje egzistuojančių išlaidų klasifikavimo sistemų. Turbūt lengviausia prioritetines sritis išskirti, naudojant valdžios funkcijų klasifikaciją (COFOG). Didžiausi asignavimai tiriamose šalyse skiriami įgyvendinti tokioms

valstybės funkcijoms kaip socialinė apsauga, sveikata bei švietimas, taip pat bendrosios paslaugos visuomenei ir ekonomikos reikalai. Praktiškai visose valstybėse išlaidos šioms sritims tik didėja 2007-2011 m. laikotarpiu. Atlikus nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamąją analizę tarp pasirinktų šalių matome, kad 2009 m. be išimties visose valstybėse pasireiškė BVP kritimas, kuriam įtakos turėjo 2008-2009 m. pasaulio ekonominė krizė. Tačiau toks visuotinis BVP kritimas darė poveikį tik dviejų valstybių – Estijos ir Švedijos – bendram nacionalinio biudžeto išlaidų dydžiui, t.y. 2009 m. pastebimas bendras išlaidų sumažėjimas šiose valstybėse.

Darbą sudaro keturi skyriai. Pirmajame skyriuje pristatomi pagrindiniai reikalavimai išlaidų klasifikacijai ir pristatymui nacionaliniame biudžete. Antrajame skyriuje pateikta įvertinta pasirinktų šalių nacionalinio biudžeto rengimo ir tvirtinimo praktika. Trečiame skyriuje išanalizuota pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūra bei įvertinti pasirinktų šalių nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros pokyčiai 2007-2011 m. laikotarpiu. Ketvirtame skyriuje atlikta nacionalinių biudžetų išlaidų struktūros bei jos dinamikos palyginamoji analizė tarp pasirinktų šalių.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA**SUMMARY**

Smirinenkaitė I. The structure and dynamics of national budget expenditures in the European Union countries / Master's Work in Finance Management. Supervisor assoc. prof. dr. M. Strumskis. – Vilnius: Department of Finance and Taxes, Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris university, 2013. – 74 p.

The topic of Master's Work is relevant because the practice of national budget appropriations allocation, the dynamics of national budget expenditures is evaluated in it. Furthermore, it is useful to evaluate the influence of the 2008-2009 global economic crisis in the area of national budget expenditures.

Two basic problems are raised in this work: to what people's interests the national budgets are focused; what are the changes of national budget expenditures structure during the period of 2007-2011 in studied countries.

National budget expenditures during the period of 2007-2011 in Denmark, Estonia, the Netherlands, Finland and Sweden is the object of this research.

The goal of the study is to analyze the structure and dynamics of Denmark, Estonia, the Netherlands, Finland and Sweden national budget expenditures during the period of 2007-2011 and identify priority areas of funding and reasons of changes in expenditures structure in studied countries.

The tasks of the study are to analyze the basic requirements of expenditures classification and presentation in national budget, aiming to identify the importance of expenditures classification; to evaluate the practice of national budget formulation and parliamentary approval in studied countries, aiming to identify how appropriations for priority areas are allocated; to analyze the structure and dynamics of national budget expenditures during the period of 2007-2011 in studied countries, aiming to identify the priority areas of funding in these countries; to carry out the comparative analysis of the structure and dynamics of national budget expenditures in studied countries, aiming to evaluate the rates and reasons of changes in priority areas funding in studied countries.

The study was carried out using these methods: analysis of research literature and legislation; statistical analysis of the data; comparative analysis of the data.

It has been accepted that it is necessary to classify budget appropriations in order to identify government's priority areas in national budget. The government can use one of the worldwide existing expenditures' classification systems, for example, the classification of the functions of government (COFOG). During the study it has been identified that major amounts of national budget

appropriations goes to the areas of social protection, health and education, also, general public services and economic affairs. Expenditures in these priority areas has been growing up almost in all studied countries during the period of 2007-2011. During the comparative analysis of the structure and dynamics of national budget expenditures in studied countries it has been identified, that gross domestic product (GDP) in 2009 has fallen down in all studied countries, influenced by the 2008-2009 global economic crisis. But the overall downfall of GDP has influenced the total size of the national budget expenditures only in two studied countries – Estonia and Sweden, where the total size of the national budget expenditures has fallen down in 2009.

The Master's Work consists of four chapters. In the first chapter, the basic requirements of expenditures classification and presentation in national budget are analyzed. In the second chapter, the practice of national budget formulation and parliamentary approval is evaluated. In the third chapter, the structure of national budget expenditures and changes of it during the period of 2007-2011 in studied countries is analyzed. In the fourth chapter, the comparative analysis of the structure and dynamics of national budget expenditures in studied countries is carried out.

PRIEDAI

DANIJOS NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STATISTINĖ INFORMACIJA

Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	115746	121237	129432	135630	137890
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	15623	16604	17306	18327	19289
2. Gynyba	3698	3517	3320	3406	3317
3. Viešoji tvarka ir saugumas	2280	2498	2616	2638	2724
4. Ekonomikos reikalai	6433	6541	7180	7879	8329
5. Aplinkos apsauga	1170	1166	1095	996	947
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	1255	1280	1339	856	812
7. Sveikata	16764	17838	19256	19584	19743
8. Poilsis, kultūra ir religija	3536	3744	3833	3829	3819
9. Švietimas	15166	16082	17556	18641	18468
10. Socialinė apsauga	49823	51967	55933	59475	60441

Šaltinis: www.statbank.dk

Nacionalinio biudžeto išlaidų pokytis, lyginant su praėjusiais metais (proc.)

	2008	2009	2010	2011
Iš viso	4,7	6,8	4,8	1,7
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	6,3	4,2	5,9	5,2
2. Gynyba	-4,9	-5,6	2,6	-2,6
3. Viešoji tvarka ir saugumas	9,6	4,7	0,8	3,3
4. Ekonomikos reikalai	1,7	9,8	9,7	5,7
5. Aplinkos apsauga	-0,3	-6,1	-9,0	-4,9
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	2,0	4,6	-36,1	-5,1
7. Sveikata	6,4	7,9	1,7	0,8
8. Poilsis, kultūra ir religija	5,9	2,4	-0,1	-0,3
9. Švietimas	6,0	9,2	6,2	-0,9
10. Socialinė apsauga	4,3	7,6	6,3	1,6

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	100	100	100	100	100
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	13,5	13,7	13,4	13,5	14,0
2. Gynyba	3,2	2,9	2,6	2,5	2,4

3. Viešoji tvarka ir saugumas	2,0	2,1	2,0	1,9	2,0
4. Ekonomikos reikalai	5,6	5,4	5,5	5,8	6,0
5. Aplinkos apsauga	1,0	1,0	0,8	0,7	0,7
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	1,1	1,1	1,0	0,6	0,6
7. Sveikata	14,5	14,7	14,9	14,4	14,3
8. Poilsis, kultūra ir religija	3,1	3,1	3,0	2,8	2,8
9. Švietimas	13,1	13,3	13,6	13,7	13,4
10. Socialinė apsauga	43,0	42,9	43,2	43,9	43,8

Šaltinis: sudaryta autoriaus

ESTIJOS NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STATISTINĖ INFORMACIJA

Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	5460	6441	6259	5828	6109
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	484	456	474	448	510
2. Gynyba	203	283	311	254	250
3. Viešoji tvarka ir saugumas	350	446	320	323	342
4. Ekonomikos reikalai	725	785	730	633	730
5. Aplinkos apsauga	138	176	148	-34	-55
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	99	100	8	77	95
7. Sveikata	695	844	776	762	813
8. Poilsis, kultūra ir religija	324	376	324	298	303
9. Švietimas	944	1090	995	978	1033
10. Socialinė apsauga	1499	1884	2172	2089	2088

Šaltinis: www.stat.ee

Nacionalinio biudžeto išlaidų pokytis, lyginant su praėjusiais metais (proc.)

	2008	2009	2010	2011
Iš viso	18,0	-2,8	-6,9	4,8
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	-5,8	3,9	-5,5	13,8
2. Gynyba	39,4	9,9	-18,3	-1,6
3. Viešoji tvarka ir saugumas	27,4	-28,3	0,9	5,9
4. Ekonomikos reikalai	8,3	-7,0	-13,3	15,3
5. Aplinkos apsauga	27,5	-15,9	-123,0	61,8
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	1,0	-92,0	862,5	23,4
7. Sveikata	21,4	-8,1	-1,8	6,7
8. Poilsis, kultūra ir religija	16,0	-13,8	-8,0	1,7
9. Švietimas	15,5	-8,7	-1,7	5,6
10. Socialinė apsauga	25,7	15,3	-3,8	0,0

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	100	100	100	100	100
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	8,9	7,1	7,6	7,7	8,3

2. Gynyba	3,7	4,4	5,0	4,4	4,1
3. Viešoji tvarka ir saugumas	6,4	6,9	5,1	5,5	5,6
4. Ekonomikos reikalai	13,3	12,2	11,7	10,9	11,9
5. Aplinkos apsauga	2,5	2,7	2,4	-0,6	-0,9
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	1,8	1,6	0,1	1,3	1,6
7. Sveikata	12,7	13,1	12,4	13,1	13,3
8. Poilsis, kultūra ir religija	5,9	5,8	5,2	5,1	5,0
9. Švietimas	17,3	16,9	15,9	16,8	16,9
10. Socialinė apsauga	27,5	29,3	34,7	35,8	34,2

Šaltinis: sudaryta autoriaus

NYDERLANDŲ NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STATISTINĖ INFORMACIJA

Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	258843	274781	294782	301213	299928
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	33650	35722	32426	36146	33475
2. Gynyba	7765	8243	8843	9036	8174
3. Viešoji tvarka ir saugumas	10354	10991	11791	12049	12456
4. Ekonomikos reikalai	28473	30226	35374	36146	32760
5. Aplinkos apsauga	10354	10991	11791	9036	10010
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	2588	2748	5896	3012	3465
7. Sveikata	41415	43965	47165	48194	50966
8. Poilsis, kultūra ir religija	10354	10991	11791	12049	10505
9. Švietimas	31061	32974	35374	33133	34734
10. Socialinė apsauga	85418	90678	97278	102412	103383

Šaltinis: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Nacionalinio biudžeto išlaidų pokytis, lyginant su praėjusiais metais (proc.)

	2008	2009	2010	2011
Iš viso	6,2	7,3	2,2	-0,4
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	6,2	-9,2	11,5	-7,4
2. Gynyba	6,2	7,3	2,2	-9,5
3. Viešoji tvarka ir saugumas	6,2	7,3	2,2	3,4
4. Ekonomikos reikalai	6,2	17,0	2,2	-9,4
5. Aplinkos apsauga	6,2	7,3	-23,4	10,8
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	6,2	114,6	-48,9	15,0
7. Sveikata	6,2	7,3	2,2	5,8
8. Poilsis, kultūra ir religija	6,2	7,3	2,2	-12,8
9. Švietimas	6,2	7,3	-6,3	4,8
10. Socialinė apsauga	6,2	7,3	5,3	0,9

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	100	100	100	100	100
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	13,0	13,0	11,0	12,0	11,2

2. Gynyba	3,0	3,0	3,0	3,0	2,7
3. Viešoji tvarka ir saugumas	4,0	4,0	4,0	4,0	4,2
4. Ekonomikos reikalai	11,0	11,0	12,0	12,0	10,9
5. Aplinkos apsauga	4,0	4,0	4,0	3,0	3,3
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	1,0	1,0	2,0	1,0	1,2
7. Sveikata	16,0	16,0	16,0	16,0	17,0
8. Poilsis, kultūra ir religija	4,0	4,0	4,0	4,0	3,5
9. Švietimas	12,0	12,0	12,0	11,0	11,6
10. Socialinė apsauga	33,0	33,0	33,0	34,0	34,5

Šaltinis: sudaryta autoriaus

SUOMIJOS NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STATISTINĖ INFORMACIJA

Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	84979	91121	96300	99835	104259
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	11102	12191	12694	13018	13889
2. Gynyba	2507	2770	2851	2789	2753
3. Viešoji tvarka ir saugumas	2243	2451	2571	2766	2825
4. Ekonomikos reikalai	7899	8672	8653	8748	9120
5. Aplinkos apsauga	602	586	608	506	471
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	629	778	890	914	1047
7. Sveikata	11904	13005	13668	14130	14829
8. Poilsis, kultūra ir religija	1985	2079	2090	2204	2300
9. Švietimas	10350	10935	11357	11735	12091
10. Socialinė apsauga	35758	37654	40918	43025	44934

Šaltinis: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Nacionalinio biudžeto išlaidų pokytis, lyginant su praėjusiais metais (proc.)

	2008	2009	2010	2011
Iš viso	7,2	5,7	3,7	4,4
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	9,8	4,1	2,6	6,7
2. Gynyba	10,5	2,9	-2,2	-1,3
3. Viešoji tvarka ir saugumas	9,3	4,9	7,6	2,1
4. Ekonomikos reikalai	9,8	-0,2	1,1	4,3
5. Aplinkos apsauga	-2,7	3,8	-16,8	-6,9
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	23,7	14,4	2,7	14,6
7. Sveikata	9,2	5,1	3,4	4,9
8. Poilsis, kultūra ir religija	4,7	0,5	5,5	4,4
9. Švietimas	5,7	3,9	3,3	3,0
10. Socialinė apsauga	5,3	8,7	5,1	4,4

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	100	100	100	100	100
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	13,1	13,4	13,2	13,0	13,3
2. Gynyba	3,0	3,0	3,0	2,8	2,6

3. Viešoji tvarka ir saugumas	2,6	2,7	2,7	2,8	2,7
4. Ekonomikos reikalai	9,3	9,5	9,0	8,8	8,7
5. Aplinkos apsauga	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	0,7	0,9	0,9	0,9	1,0
7. Sveikata	14,0	14,3	14,2	14,2	14,2
8. Poilsis, kultūra ir religija	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2
9. Švietimas	12,2	12,0	11,8	11,8	11,6
10. Socialinė apsauga	42,1	41,3	42,5	43,1	43,1

Šaltinis: sudaryta autoriaus

ŠVEDIJOS NACIONALINIO BIUDŽETO IŠLAIDŲ STATISTINĖ INFORMACIJA

Nacionalinio biudžeto išlaidos (mln. eurų)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	172193	172424	160688	183134	198576
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	25007	25039	21752	24738	28537
2. Gynyba	5358	5028	4482	5483	5789
3. Viešoji tvarka ir saugumas	4533	4567	4253	5033	5449
4. Ekonomikos reikalai	13615	14368	13640	15729	16226
5. Aplinkos apsauga	1215	1163	1074	1195	1307
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	2463	2533	2331	2545	2874
7. Sveikata	22375	22847	21579	24635	27271
8. Poilsis, kultūra ir religija	3595	3798	3518	4098	4357
9. Švietimas	22560	22808	21133	24136	26324
10. Socialinė apsauga	71475	70273	66928	75544	80443

Šaltinis: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Nacionalinio biudžeto išlaidų pokytis, lyginant su praėjusiais metais (proc.)

	2008	2009	2010	2011
Iš viso	0,1	-6,8	14,0	8,4
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	0,1	-13,1	13,7	15,4
2. Gynyba	-6,2	-10,9	22,3	5,6
3. Viešoji tvarka ir saugumas	0,8	-6,9	18,3	8,3
4. Ekonomikos reikalai	5,5	-5,1	15,3	3,2
5. Aplinkos apsauga	-4,3	-7,6	11,2	9,4
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	2,9	-8,0	9,2	12,9
7. Sveikata	2,1	-5,6	14,2	10,7
8. Poilsis, kultūra ir religija	5,6	-7,4	16,5	6,3
9. Švietimas	1,1	-7,3	14,2	9,1
10. Socialinė apsauga	-1,7	-4,8	12,9	6,5

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis pagal valstybės funkcijas (proc.)

	2007	2008	2009	2010	2011
Iš viso	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1. Bendrosios paslaugos visuomenei	14,5	14,5	13,5	13,5	14,4

2. Gynyba	3,1	2,9	2,8	3,0	2,9
3. Viešoji tvarka ir saugumas	2,6	2,6	2,6	2,7	2,7
4. Ekonomikos reikalai	7,9	8,3	8,5	8,6	8,2
5. Aplinkos apsauga	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
6. Būstas ir komunaliniai patogumai	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4
7. Sveikata	13,0	13,3	13,4	13,5	13,7
8. Poilsis, kultūra ir religija	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2
9. Švietimas	13,1	13,2	13,2	13,2	13,3
10. Socialinė apsauga	41,5	40,8	41,7	41,3	40,5

Šaltinis: sudaryta autoriaus

TIRIAMŲ ŠALIŲ LYGINAMOSIOS ANALIZĖS DUOMENYS

Nacionalinio biudžeto išlaidų apimties kitimo tempai

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	100	104,7	111,8	117,2	119,1
Estija	100	118,0	114,6	106,7	111,9
Nyderlandai	100	106,2	113,9	116,4	115,9
Suomija	100	107,2	113,3	117,5	122,7
Švedija	100	100,1	93,3	106,4	115,3

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Socialinės apsaugos išlaidų apimties kitimo tempai

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	100	104,3	112,3	119,4	121,3
Estija	100	125,7	144,9	139,4	139,3
Nyderlandai	100	106,2	113,9	119,9	121,0
Suomija	100	105,3	114,4	120,3	125,7
Švedija	100	98,3	93,6	105,7	112,5

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Sveikatos išlaidų apimties kitimo tempai

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	100	106,4	114,9	116,8	117,8
Estija	100	121,4	111,7	109,6	117,0
Nyderlandai	100	106,2	113,9	116,4	123,1
Suomija	100	109,2	114,8	118,7	124,6
Švedija	100	102,1	96,4	110,1	121,9

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Švietimo išlaidų apimties kitimo tempai

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	100	106,0	115,8	122,9	121,8
Estija	100	115,5	105,4	103,6	109,4
Nyderlandai	100	106,2	113,9	106,7	111,8
Suomija	100	105,7	109,7	113,4	116,8
Švedija	100	101,1	93,7	107,0	116,7

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Gynybos išlaidų apimties kitimo tempai

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	100	95,1	89,8	92,1	89,7
Estija	100	139,4	153,2	125,1	123,2
Nyderlandai	100	106,2	113,9	116,4	105,3
Suomija	100	110,5	113,7	111,2	109,8
Švedija	100	93,8	83,7	102,3	108,0

Šaltinis: sudaryta autoriaus

BVP tiriamose šalyse (mln. eurų)

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	227534	235133	223576	236477	240453
Estija	16069	16235	13762	14323	15951
Nyderlandai	571773	594481	573235	588740	601973
Suomija	179830	185670	172318	178796	189489
Švedija	337944	333256	292472	349945	387596

Šaltinis: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

BVP apimties kitimo tempai

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	100	103,3	98,3	103,9	105,7
Estija	100	101,0	85,6	89,1	99,3
Nyderlandai	100	104,0	100,3	103,0	105,3
Suomija	100	103,2	95,8	99,4	105,4
Švedija	100	98,6	86,5	103,6	114,7

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nacionalinio biudžeto išlaidų dalis BVP (proc.)

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	51	52	58	57	57
Estija	34	40	45	41	38
Nyderlandai	45	46	51	51	50
Suomija	47	49	56	56	55
Švedija	51	52	55	52	51

Šaltinis: sudaryta autoriaus

Nacionalinio biudžeto išlaidų dalies nuo BVP apimties kitimo tempai

	2007	2008	2009	2010	2011
Danija	100	101	114	113	113
Estija	100	117	134	120	113
Nyderlandai	100	102	114	113	110
Suomija	100	104	118	118	116
Švedija	100	102	108	103	101

Šaltinis: sudaryta autoriaus